

I. SOUKAL:

DRŽAVLJANSKA VZGOJA.

Iz češkega K. P.

V Švici, na Nemškem, Danskem in Holandskem kaže učiteljstvo že nekaj let večji zajem za pouk v občanstvu in za ostale predmete, ki so v zvezi s to stroko. Imenujejo to „državljanško vzgojo“. Premozgali so to po učiteljskih shodih, poglobili so to v svojem učiteljskem tisku, izdajajo o tem samostalne knjige in utemeljujejo društva za intenzivno širjenje te državljanške vzgoje.¹⁾

Ta misel ni nova, toda oni so jo poglobili in spravili v primeren sostav ter si jo uredili po svojih narodnih potrebah.

Nemci neprestano krepijo narodno zavednost po vsej svoji državi. Še vedno se niso zlili tako tesno v edinstveno narodno telo, kakor si to želijo v zajmu države, zlasti pa Hohenzollernske dinastije. Zato učijo tam v šolah se navaditi na dolžnosti napram državi kot celoti, se prostovoljno podrejati, se zanimati za vzajemne odnošaje in se žrtvovati za narodno družbo. Tamkaj vzbujajo nadalje v učencih na ta način čut za odgovornost v vsakem poslu, vadijo jih v pravičnem in blagem izravnanju vseh nasprotstev, ki se pojavljajo v življenju. Učenci se morajo privaditi sedanjemu državnemu redu, se morajo s konkretnimi primeri iz preteklosti privedi k spoznanju, da je njih državna zveza obenem vir življenskih zajmov vseh državljanov, da je to samo gigantski povečana slika šolske družbe in njene istinite uredbe. V vseh temu namenu posvečenih spisih se ne govori o Nemcih, ampak samo o državljanih.

¹⁾ Na Nemškem je to predvsem Društvo za državljanško naobrazbo in vzgojo (Vereinigung für staatsbürg. Bildung und Erziehung), ki izdaja lastno zbirko knjig v ta namen. Doslej so izšli spisi: I. Paul Rühlmann, Die Idee der staatsbürgerlichen Erziehung in der Schweiz. IV. in 70 str. 8°. 1911. Cena 1 M. II. Christen Gründahl, Staatsbürg. Erz in Dänemark. IV. in 50 str. 8°. 1911. Cena 60 pf. III. Paul Oswald, Der staatsbürg. Unterr. in den Niederlanden. IV. in 46 str. 8°. 1911. Cena 60 pf.

Nemci ne zametujejo narodnih izjav svoje mladine, toda trudijo se, jih razjasniti, poglobiti in prevesti na polje praktičnega zavedenja in iskanja potov za vzdrževanje svoje nadvlade in razširjenje svoje moči.

O duhu teh navodil nas poučuje nemara najlepše dr. Jurij Kerschensteiner¹⁾, ki priporoča delavno društvo kot temelj državljanske vzgoje.

Piše: Biti državljān znači služiti določenemu idealu, torej največjemu smotru izven sebe. Državlјanska vzgoja je torej skoro istovetna z vzgojo k čednostim, k obzirnosti in predanosti, z negovanjem nesebičnega značaja. Toda nič ne zahteva večjega in temeljitejšega dela, kakor ta stran vzgoje z ozirom na značaj. Izuriti intelekt je razmeroma lahko delo. Tu nam pomaga prirojeni egoizem učencev. Naravni razum nas sili sprejemati intelektu ponujeno hrano, samo če je primerna specialni strani razuma. Pri formuliranju značaja, ki bi naj bil poln npravne udanosti, gre za podvrženje sebično upravljene volje. Vse naše javne šole so urejene samo za jačenje razuma. A samo v redkih slučajih, kjer je učiteljski zbor pravilno sestavljen, in kjer se pravilno obrača duh šolskega dela, se podpira tudi karakter, ne samo takšen, kakršnega predvaja našim očem moralka prvih stoikov, moralka npravnega premagovanja samega sebe.

Čisto drugače je z vzgojo k čednosti npravne samozataje. Sicer se šole trudijo v tej smeri vzgajati karakter, ali ne dostaje jim skoro docela sistematičnih uredb v to; od tu neuspeh vseh šol v tej važni točki. Šola ne more biti pripravnica socialnega življenja, če nima v svoji organizaciji tipičnih pogojev zato.

Edina pot priprave za življenje v državi je lastno gibanje v socialnem osredju. Hoteti izvajati navade, ki imajo ceno za to življenje in mu služijo, izven vsakih neposrednih socialnih potreb in zahtev, izven vsakih istinito se javljajočih socialnih odnošajev, to pomeni doslovno ravnotoliko, kakor učiti otroke plavanja s pomočjo kretenj zunaj vode. Priporočam vsem učiteljem, ki so namenjeni podpirati državljansko vzgojo, naj si zapomnijo ta primer, da se ne bodeta več zamenjavala državljanski pouk in državljanska vzgoja.

Že pred 100 leti je hotel Fichte u stvariti v majhnih šolskih razmerah socialne pogoje za vzgojo nemške mladine z ozirom na državljānstvo. Njegovi dopisi so vsebovali izvrstne predloge, ki pa države niso našli. Ne samo da je nedostajalo razumevanja za potrebo izvedenja predlogov, ampak manjkala so tudi velika materialna sredstva, za katera bi morala skrbeti država ali občina. Ko bi tako sigurno učinkujoče vzgojne uredbe, kakor jih je predlagal Fichte, ne bile spojene z znatnimi troški, potem bi nemška država že davno bila deležna te vzgoje. Če pa še nismo dosegli popolnosti, se moramo vendar potruditi, da dosežemo, kolikor je

¹⁾ Der Begriff der staatsb. Erz. 2. izdanje. Lipsko. Cena 1 M.

mogoče. Da spoznamo to možnost se moramo vprašati: Kateri so temeljni pogoji, ki vplivajo na socialno življenje v državi? Bodemo li mogli doseči slične pogoje v naših šolah, potem imamo pripravno sredstvo za vzgojo življenja v državi. Ti temeljni pogoji so: a) Skupno delo z vsemi pojavi delitve dela; b) razdelitev posameznosti in njih vpliv na velike gospodarske osnove; c) skupno premagovanje samega sebe in izravnavanje zajmov, podrejanje posameznika pod priznavano avtoriteto družbe. Ali je možno takšne razmere uvesti v naše šolsko žitje? To se mora potrditi. Toda kako malo je temeljna ideja podprta s konkretnimi primeri, je razvidno iz tega, da se sto in tisoč obiskovalcev naših delovnih zavodov, delavnic, laboratorijev, šolskih kuhinj in vrtov, kot sredstev tehniške vzgoje, več ali manj veseli, kakor se nanje hudujejo severnonemški obrtniki in tvorničarji. Malokdo vidi v globočino, in vendar uzreš temelj samo v globini, ki nosi stavbo vse vzgojne uredbe. Niti tehniška, niti znanstvena vzgoja ne činita še državlјanov, če se ne izkoristita z ozirom na skupno delo in iz njega nastajajočih moralnih razmer kot najvišji smoter vzgoje.

Šele tedaj, ko to skupno, temeljito in navdušeno delo postane središče vsega pouka in obdari učence z dragocenimi socialnimi čednostmi, ko premagovanje samega sebe, prostovoljno podrejevanje izvoljenemu vodniku, osebna požrtvovalnost v prid duševni in naravni podpori součencev ustvari pravo vzajemnost in tisti neobhodno potrebni čut odgovornosti, ki mora voditi vse naše dejanje in nehanje, šele tedaj se bo našel temelj za teoretski pouk, na katerem državlјansko poučevanje v ožjem smislu besede prinese sadu.

Druga novost za nas so nemške šole dela (delovne šole), ki so ozko zvezane z državlјansko vzgojo. Kako si jo Nemci predstavljajo in kaj od nje pričakujejo, to zopet razlaga dr. J. Kerschensteiner v svoji knjigi „Begriff der Arbeitsschule“ takole: Organizirana šola dela se trudi, da omogoči otroku si nabrati kar največ spoznanj in izkustva; tako naj se zajezi brezmerno nakopičenje tradicionalnega znanja. Delovna šola zahteva, naj bi dete pri minimalnih poznatih doseglo maksimum izurjenosti, spretnosti in veselja do dela v družbi državlјanskih idej. Na potu od vnanjega najvišjega moralnega dobra k nravnemu društvu in kulturni in pravni državi etike smo našli, da ima vsaka javna šola rešiti tri temeljne naloge: 1. priprava za bodoči stan poedinca v državi; 2. mora skrbeti za moralnost te priprave za stan; 3. mora usposobiti gojenca za sodelovanje pri moralizovanju družbe, čije član je gojenec. S tem je določena etiška stran vzgojne in učne zadače šole, smer, ki ima pomoči pri vzgoji značaja. Iz tega izhajata predvsem dve zahtevi: pouk o delu, kot o predmetu in principu delavne družbe. Kar se tiče zahteve o vzgoji značaja brez ozira na njega etiške smeri, nam gre predvsem za vzbujanje moči, krepke volje, jasnosti sodbe. Iz tega izvajamo potrebo svobode in

različnosti delovanja v vseh učnih predmetih. Spoznali smo, da se morajo opustiti dosedanji učni poti v vseh praktičnih predmetih, in da moramo ubrati pot osebnih opazovanj in poskusov, zakaj delovni princip ne prenaša tradicionalnega mehaniškega pouka.

Nadalje smo se naučili, da moramo učence tudi izuriti v delu, ako hočemo, da princip delovnega pouka ne ostane samo ponazorovalno sredstvo, ampak tudi služi formiranju značaja. Da vzgojimo značaj, moramo najpreje doseči jasnost sodbe ali, z drugimi besedami zmožnost logiškega mišljenja. Pot k temu je samostalno duševno delo. Samostalno duševno delo je več nego znak delovne šole, ono je samostalno manualno delo. V ljudski šoli ima samo malo mesta, toda zanje se moramo navduševati. Samostalno duševno delo zahteva, da se stari način prenašanja znanja kolikor le mogoče povsod in vselej umakne aktivnemu iskanju znanja. Temu služijo omejevanje učne snovi, ustanovljenje primernih delavnic za duševno delo, knjižnic za zgodovino, geografijo, prirodne vede, nadalje primerna izobrazba semeniščnih učiteljev. Primeniti navado empirijskega mišljenja z navado logiškega mišljenja, to je temeljna poteza šole dela.

To so nemara glavne misli o tej šolski reformni struji, od katere Nemci mnogo pričakujejo.

Radi zanimivosti nazorov znamenitih nemških mož o državljanski vzgoji navajam izjavo bivšega državnega kanclarja kneza Bülowa: Ko sem pred nekaterimi leti v razgovoru z rajnim ministerialnim ravnateljem dr. Friderikom Althoffen dejal, da imamo v političnem izšolanju Nemci še mnogo dela, mi je ta znameniti mož odgovoril na njemu lastni drastični način: Mi smo prvi narod v filozofiji, godbi in liriki. Nobeden nas ne prekaša militaristično. V vedi in tehniki, v trgovini in industriji smo silno napredovali. Ker pa ne moremo vsega obenem izvršiti, naj se Vaša jasnost ne čudi, da smo politični osli. — Nečem iti tako daleč, kakor dr. Althoff. Toda mislim, da se naša politiška izvežbanost da razjasniti z našim historičkim bitjem. Zato je treba pri zgodovinskem pouku zlasti poudarjati vzroke našega needinstva in svetovne zapostavljenosti, dokler nas ni največji Nемец, knez Bismarck, zedinil. Iz spoznavanja naše preteklosti najti praktična navodila za spolnjevanje državljanskih dolžnosti, to ima biti prva naloga plodonosnega zgodovinskega pouka.

Na Nizozemskem poznajo državljansko vzgojo že od l. 1836. Tisk, politiške stranke in privatne uredbe so vplivale nato, da se je potrebno doseglo. Ta smer temelji na zahtevi po zdravem razvoju telesa. Iz petdesetletnega izkustva Nizozemcev so izvajali Nemci posledice za rešenje tega vprašanja.

Pouk sam zametuje tamkaj vsak subjektivni vpliv; učenci morejo slediti pouku kritično, ker ne slišijo o stvari samo slučajne podatke,

ampak jo spoznavajo sestavno in v historičkem razvoju, tako da se jim ne nujata kot dogma.

Na Danskem je ves narod prožet s skrbjo za blaginjo države. Tam posega neobičajno globoko narodna visoka šola, ki je uredila vzgojo v tej državi z ozirom na naboženstvo, na narodno in specialno državljansko vzgojo, negujoč spretnost, delavnost, narodno pesem; in ustanovila je društva za predavanje, za skrb mladine, priskrbela knjige o državljanskem zakonu.

Christen Gröndall opisuje v svoji knjigi „Staatsbürgerliche Erziehung in Dänemark“ vzgojo na Danskem takole:

Kdor potuje po zapadnem obrežju jutskega polotoka, se bode čudil velikim krasnim telovadnicam, ki so postavljene v pustih krajih poleg eno- ali dvorazrednih ljudskih šol. V teh telovadnicah vidimo razen izbornega orodja tudi priprave, ki nam pravijo, da se ti prostori uporabljajo tudi za predavanja. Tu se sestajajo večkrat mladi in stari kmetje in poslušajo navdušenega govornika. To nalogo izpolnjujejo znani učitelji ljudskih visokih šol, pastirji, profesorji, poslanci, često tudi aktivni oficirji. Ti možje žrtvujejo na prošnjo mnogoštevilnih društev za javna predavanja čas in denar in ne zahtevajo nobene odškodnine. Spoznali so, da se da z dobro izbranimi razpravami zanimati široke kroge na ta način ljudske izobrazbe. Predavajo po načelu prvih učiteljev ljudskih univerz: tvoja beseda naj bo priprosta! Milina in toplota so znaki teh govorov. Nekoliko tem naj svedoči o ceni dela na politiško pripravo ljudstva. Govori se o razmerju Danskega in velevlasti, o gospodarski neodvisnosti in samostalnosti, o pomenu naukov Henry Georgesa za Dansko, o razvoju parlamentarizma, o danskih kolonijah in njih narodnogospodarskem in gospodarskem pomenu, o obranbi Kodanja, o glasovnem pravu žen, o etiki in drugem. Te teme, izbrane kar slučajno, svedočijo o pomenu takšne vzgoje.

Vsa ta predavanja so sestavljena na naročni in verski podlagi, in ker se vrše v posebnih hišah, ki so prav zato namenjene, se jih udeležujejo vsi sloji. Bolj siromašni ljudje bi ne mogli prisostvovati predavanjem v krčmah. Dom za predavanja pa je nevtralno tlo, kjer se deluje na čuvstvo. Po predavanju zapojejo znane pesmi o krasoti domovine, o verni ljubezni naroda do vsega, kar je narodnega in nabožnega. Ob takšnih nedeljskih popoldnevih se stori več za državljansko vzgojo, nego bi se doseglo v desetih urah pouka.

Ali bi se ne dalo pridobiti naše ljudstvo za takšne priredbe? Ko bi se najboljši in najbolj zmožni izmed nas odločili razsejati ljubav do domovine in naroda med ljudstvom in bi temu ljudstvu ponujali najboljše in najplemenitejše, kar vsebujeta naša zgodovina in umetnost, potem tudi pri nas ne bi manjkalo poslušalcev.

V Švici je državna samozavest zelo razvita in je zanimivo zvedeti, s kakšnimi sredstvi je ta država znala v svojih občanih vzbujati tako silno in zdravo čuvstvo. Zasluga zato gre pravzaprav samo nekaterim osebam, manj institucijam. Treba se zavedati tega, kakšno stališče zavzema švicarsko učiteljstvo, kakšna je njegova pripravna in daljnja naobrazba, njega nazori o državni ideji itd. Politične stranke, zlasti socialno-demokratska, svobodna društva, tisk, nagon po naobrazbi, telovadna in strelska društva so se tamkaj razvila na drugi podlagi nego pri nas. Isto moremo trditi o originalni švicarski armadi in vojni pripravi. Vzorna je švicarska uredba rekrutskih izpitov.

Švicarski pedagoški tisk se je zelo brigal za uredbo snovi za „Nauk o ustavi“ in „Domovinoslovje“.

Paul Rühlmann opisuje to v svoji knjigi „Die Idee der staatsbürgerlichen Erziehung in der Schweiz“ takole: Začerkoma so postopali dogmatičsko. Prenesli so metodo vseučiliškega pouka v šolo. Začerkjali so s stavkom: „V Švici so trojni uradi: zakonodajni, izvršujoči in sodni.“ Nato je sledilo izvajanje, določevanje pojmov, razčerkjevanje itd. V dolgi vrsti navodov in učbenikov domovinoznanstva se je uporabila ta akademiška metoda v elementarnem pouku. Takšen pouk je za učitelja težak in za učence dolgočasen in suh. Lahko je tu zabresti v verbalizem, v negovanje političnih gesel, namesto da se učenci politički izurijo.

Da se ta državljanski pouk reši otrpnelih teoretiških dogmat, in da se pouk pedagoški oživi, so stopili kmalu na novo pot. Opustili so politički sistem ter naslanjali teoretske, gospodarstveno-politiške, in socialne nauke na konkretne doživljaje in slučaje. Zlasti so to razni predlogi, važni ukrepi občin, časniški članki, ki so se uporabili za izhajališče. Na svršetku posameznih predavanj zbira učitelj vsa opazovanja v sistematično celoto in se trudi s čitanjem in razjasnjevanjem ustave iz l. 1874. venčati svoje delo. Ta metoda ima brezdvomno mnogo životnih momentov; učenci se silno zanimajo za celo obravnavanje.

Učenci švicarskih nadaljevalnih šol so na to že navajeni iz primarnih šol, zato se jim dozdeva to samoobsebi umljivo. Nevarno je sicer, da učitelj upravi snov preveč subjektivno ali da nastane iz tega pripovedovanje brez sistema; zato je treba, da predavatelj popolnoma ovladuje gradivo, a to zopet moremo zahtevati od uradnika, a ne od učitelja. To je slaba stran te metode. Ker pa so razmere v Švici lahko pregledne in je učiteljstvo zanesljivo, koristi ta metoda povsod prav mnogo.

Pokažemo še na konkretnem slučaju, kako se obravnavajo v Švici aktualna politička vprašanja. To se godi pri izpitu rekrutov.

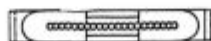
Spretno mehaniški čitati zna vsak. Mnogi pa čitajo tudi z umevanjem smisla in s pravilnim naglasom. Nekako čudno pa se je zdelo Pavlu

Rühlmannu, da je le malokdo znal prečitano pravilno in vsaj približno popolnoma pripovedovati.

Najbolj zanimiv je bil zanj izpit iz domovinoznanstva, v katerem se je pokazalo, kako daleč so mladeniči dospeli v zgodovini, zemljepisju in ustavoznanstvu. Izpitatelj si lahko ustvari sliko o duševni sposobnosti rekrutov iz pismenih sestavkov, zlasti o slogu, potem lahko presoja njihove životne odnošaje in preide k splošnemu opazovanju. Izpitatelju je izrecno ukazano v navodilu, da mora izhajati iz rekrutovega življenjskega stališča. Pri teh razgovorih leži pred izpitancem neprestano nema karta Svice, ki omogoči vsakemu trenutku, se podati na ta ali oni idejni pot. In to znano metodiško sredstvo se izdatno uporablja. Ti svobodni razgovori niso namenjeni samo dobesebnemu odgovarjanju, ampak imajo vselej resen značaj, ki odgovarja politiški zrelosti bodočih švicarskih državljanov.

Najbolj ga je presenetilo znanje švicarske geografije in zgodovine. Rekruti so tako natanko navajali podatke o sredovečnih junakih, o Telu in Winkelriedu, kakor o graditelju gotthardske železnice in ustanovitelju ženevske (genfske) konvence, Henrihu Dunantu. O saborskih resolucijah v Stansu, o Grensonu in Murtenu, o novošatelski trgovini in društveni vojni, o vojaški organizaciji, o vseh podrobnostih švicarske zgodovine, ki so tujcu malo znane, se je govorilo, in vse to se je navajalo v zvezi z velikimi svetovnimi pokreti. Izpitatelj je izpraševal o alpskih cestah, jezerih, alpskih rekah, o industriji v raznih kantonih. Od začetka se je zdelo, kakor da rekruti samo mehaniški odgovarjajo, ali kmalu se je pokazalo pri posameznih vprašanjih dobro razumevanje vzročnih odnošajev. Tujca je presenetilo predvsem ogromno znanje Švicarjev iz državožnanstva. O organizaciji švicarskih uradov, o kantonih in zveznem zboru, o pravicah in dolžnostih švicarskega občana itd. so se navajali podatki s čudovito sigurnostjo in jasnostjo, in — kar velja še več — dozdevalo se mu je, da vse te podrobnosti niso mehaniški naučene, ampak navedene iz neposrednega ogleda in da je poznavanje teh stvari nekaj, kar se razume samoobsebi.

Iz vsega navedenega spoznamo, da vlada drug duh v nemških in drug v nizozemskih, danskih in švicarskih šolah. Povsod se trudijo vzbujati v učencih narodno zavednost in napolniti njih srca z ljubeznijo do naroda in domovine. Med tem ko v manjših državah stremijo samo za naobrazbo duha, oplemenitvijo duše, razširjanjem obzora, imajo Nemci stalno določene načrte za bodočnost, a državožnanstvena vzgoja jim služi kot sredstvo. Nemci hočejo doseči samozatajevanje, nravno vdanost, nesebični značaj, zatirati egoizem, a tem potom dospeti k narodni edinosti tako, da bi se vsi Nemci v vesoljnem svetu ljubili kot bratje in da bi vsi delovali za združenje vseh članov narodne obitelji.

VAL. PULKO:

USTAVOZNAVSTVO V LJUDSKI ŠOLI.

Kaj je ustava? V tem smislu kakor se ima obravnavati v ljudski šoli, pomeni one naredbe in zakone, s katerimi se je dala ljudstvu pravica sodelovati pri zakonodaji in samoupravi. Samovlada se je izpremenila v sovlado. S tem se pa nalagajo ljudem razne pravice in dolžnosti; ljudje so prevzeli z ustavo marsikatero odgovornost nase, ki se lahko izraža s pregovorom: Kakor si boš postlal, tako boš ležal. Da pa ljudje tej svoji odgovornosti kolikor mogoče doraščajo, zato se je sprejela tudi v učne načrte naloga, poučiti ljudskošolske otroke o državni ustavi, o pravicah in dolžnostih državljanov, o občinski upravi, o dobredelnih ustanovah itd. v kolikor otroci to razumejo.

K dobremu razumevanju pa je treba, da se tudi ta vrsta pouka podaja kolikor mogoče nazorno in poljudno. Jemljejo se zgledi iz domačega življenja, uporabljajo se različne priložnosti, ki vzbujajo zanimanje za predmet; s tem pa je že tudi povedano, da je glavna pot tega pouka sintetična.

Učni načrt ima ustavoznanstvo navedeno na višji stopnji med zgodovinsko snovjo. To bi marsikaterega lahko zavedlo, da bi na srednji stopnji docela prezrl to panogo pouka, čeravno se da že tukaj tudi marsikaj pojasniti.

Porazdelitev in obravnavo ustavoznanstva v posameznih učnih skupinah si mislim tako.

I. Nižja stopnja.

Dom. Starši, otroci, posli. Starši ukazujejo, odkazujejo delo (dolžnosti podložnih). Zato dobe podložni živež, obleko, stanovanje, plačo (njih pravice). Kazni. Ta snov sicer ne spada sem, a jako dobro služi pozneje za primerjatev.

II. Srednja stopnja.

Na tej stopnji se osredotočuje realistični pouk v domoznanskem pouku. Ko se je obravnala širša šolska okolica, obsegajoča n. pr. vse všolane kraje, ki tvorijo navadno celo ali vsaj večino politične občine, se preide na sledeče.

1. Župan. To je najbolj znana konkretnost, ker je marsikateri učenec že bil pri njem zaradi živinskega potnega lista, plovne karte itd.

2. Občinski odbor. Pri obilnih poslih, ki jih ima župan, mu pomagajo možje, ki se imenujejo občinski odborniki (gmajšna). Kdo je naš župan? Kdo izmed vaših očetov je občinski odbornik?

3. Občinske potrebe, seje. Pri domoznanskem pouku so se naštevale in risale domače ceste, potok (reka), brvi, mostovi; naštevata so se javna

poslopja: šola, župnišče, občinska pisarna itd. Kdo pa popravlja vse to, če se kaj pokvari? Takrat se zberejo občinski odborniki z županom vred in se pogovorijo, kaj se naj popravi, kdo naj delo izvrši in koliko se mu naj plača. Ker pri tem razgovarjanju možje sedijo, zato se to imenuje seja. V občini so pa tudi ubožni in stari ljudje, ki si sami ne morejo več prislužiti živeža in obleke. Za take skrbi potem občina, ako ni drugih, ki bi bili dolžni to storiti. (Konkretni slučaji.) Občinski tajnik dobi za svoje pisanje plačo; papir, črnilo itd. je tudi treba plačati. Kdo da ves ta denar? — Tako se razvije pojem „davek“. Ljudje, ki ta davek plačujejo, so občani. Nato se razvije pojem „občina“.

3. Krajni šolski svet. Kam gredo oče tebe opravičit, če dobite opominski list zaradi slabega obiskovanja šole? Ta mož je načelnik krajnega šolskega sveta. Razloži ta pojem! Kakor pa ima župan v pomoč več mož, tako tudi načelnik; to so udje ali člani krajnega šolskega sveta. Potrebščine šole. Seje.

4. Župnija. Župnik, kaplan, župljani, župnijska cerkev, podružnice; sosedne župnije.

5. Drugi uradi. Ako se nahajajo v domačem kraju ali v bližini uradi, ki so otrokom znani (davkarija, sodnija, orožništvo, finančna straža, pošta itd.) se tudi o teh govori, kolikor morejo otroci razumeti.

III. Višja stopnja.

V zemljepisnem pouku se ponavlja šolska okolica. O tej priliki se ponavlja, kar je navedeno na srednji stopnji. Ta snov pa se razširi približno tako.

1. Župan, občinsko svetovalstvo, občinski odbor; tajnik, sluga.

2. Občani; domovinska pravica, domovnica; občina.

3. Dolžnosti in pravice občanov. Plačevanje občinskih doklad; pravica do podpore v slučaju obubožanja in onemoglosti, (pravica v občinski odbor voliti in voljen biti itd.)

4. Občinske volitve; volilna pravica.

5. Občinski domači delokrog. Obravnava se najvažnejše, kakor: skrb za vzdrževanje občinskih cest, potov, prostorov (sejmišč), mostov, skrb za varnost in lahkost obrata po cestah in vodah; nadzorovanje mere in uteži; zdravstveno redarstvo (nalezljive bolezni); skrb za ubožce, za posle (poselske knjige), za šole; poskus poravnati prepirajoče se stranke.

6. Občinski prenešen delokrog. Sodelovanje pri popisavanju vojaških novincev, pri pobiranju davka.

7. Občinske seje. Proračun, račun. (V računski uri se lahko odobravata ta predmeta z zgledi.) Občinske doklade. (Zemljiški ali cesarski davek kot temeljni davek, doklade kot povišani davek.) Čemu je ta davek? (Zgledi pri $\frac{0}{100}$ računih.) Kar se pri seji sklene, izvršuje župan s svetovalci.

8. Krajni šolski svet. (Načelnik, kraj. šol. ogleda, člani.) Seje; predmeti teh sej (račun, proračun, poprava šolskega posloplja itd.) Odkod se dobi denar za šolske potrebščine? — Šolske kazni.

9. Najvažnejši šolski zakoni. (Glej zadnjo stran „Šolskih naznanil“!) Šolski zakoni so ravno tako cesarski zakoni kakor drugi in zato so obvezanci dolžni jih ubogati.

10. Župnija (cerkvena občina, cerkveni konkur. odbor.)

V zemljepisnem pouku se šolski okoliš razširi na zemljepisno celoto. Ta obsega nekaj trgov in tudi kako mesto. Obravnava se sledeče.

1. Okrajna sodnija; uradniki, sluge (eksekutor-izterjevalec, dostavljalec); vsi ti dobivajo plačo iz davkov (pomen davkov). Pojasnijo se tudi lahko izrazi: tožba, tožitelj, obtoženec, zasliševanje, razsodba. — V Celju je sodnija, kjer sodijo večje hudodelce kakor pri okrajnih sodnijah. Ta sodnija obsega več okrajnih sodišč, ima večje okrožje in se imenuje okrožna sodnija. (Slučaji, ki pridejo pred okrožno sodnijo.) Uboji, umori, ropi, požigi se obravnavajo pred poroto. Razloži se to postopanje. Katastrska mapa; zemljiška knjiga. Uradniki in sluge pri vseh teh sodnijah kakor tudi porotniki dobe plačo iz davčnega denarja.

2. Okrajni odbor. (Sestava, delokrog.)

3. Okrajno glavarstvo, ekspozitura. Poslovanje z občinami; okrajni glavar. Tudi uradniki pri okrajnem glavarstvu so plačani iz davčnega denarja.

4. Orožniki, financarji. Njih delokrog, plača.

5. Davkarija. Da dobe gori navedeni uradniki, pa tudi učitelji in duhovniki svojo plačo, treba je urada, ki davke pobira. To je davčni urad. Davčna knjižica. Kdo plačuje davek? Kmet se v svoji nevednosti rad pobaha, da on vse vzdržuje s svojim davkom. Njegovo napačno mnenje se lahko pojasni s sledečimi davčnimi postavki za l. 1911.

Hišnorazredni davek 93·7 mil.,	pivo 77·5 mil.,
obrtni „ 36·79 „	petrolej . . . 22— „
akcije, banke . . . 66— „	zaklana živina 17— „
osebnodohodn. „ 81— „	vozne karte . 22·5 „
sladkorni „ 144— „	loterija . . . 34·3 „
tobak 200— „	zemljiški dav. 50— „

Iz tega je razvidno, da plačujejo davke vsi, ki imajo kakršnekoli dohodke.

6. Okrajni šolski svet. Oprostitve učencev od poletnega pouka, kaznovanje staršev, ki zanemarjajo šolske zakone; okrajni šolski nadzornik.

7. Dekanija.

Pri pregledni obravnavi domače dežele se omeni sledeče:

1. Deželni namestnik = cesarjev namestnik. Ker vlada cesar mnogo kronovin, zato ne more biti povsod sam in si imenuje svojega namest-

nika. Deželni namestniki so podrejena okrajna glavarstva, tem pa okrajni in občinski odbori. (Zgled: rekurzi proti občinskim volitvam.)

2. Deželni zbor, deželni poslanci, deželni odbor, deželni glavar. Kakor imata občina in okraj svoje potrebščine, tako tudi dežela. Občinski in okrajni odborniki se posvetujejo in sklepajo, kako je zadostiti tem potrebščinam, za deželo pa volijo prebivalci cele dežele deželne poslance. Štajerska jih ima 71. Ti se zberejo v Gradcu na cesarjev ukaz in sicer vsako leto. Izmed teh poslancev imenuje cesar deželnega glavarja, kakor je pri občinskem odboru župan in poslanci volijo iz svoje sredine deželni odbor, ki izvršuje z deželnim glavarjem to, kar je sklenil deželni zbor. (Župan in svetovalci.)

3. Področje deželnega zbora. Vse odredbe glede obdelovanja zemlje, glede javnih stavb, dobrodelnih zavodov, glede občinskih, cerkvenih in šolskih zadev; nastavlja deželne uradnike in sluga. V pokritje teh stroškov dovoljuje pobiranje deželnih doklad. Učitelj navede nekaj konkretnih slučajev, kakor regulacijo kake reke, podpore vinogradnikom po toči, suši poškodovanim itd. V časopisih je najti večkrat takih reči in kateri teh zakonov so dobili od cesarja potrjenje. Iz tega je pa tudi razvidno, čemu so še davki.

4. Deželni šolski svet; deželni šolski nadzornik.

5. Deželna sodnija.

Med tem se pa lahko ob ugodnih prilikah obravnavajo najvažnejše pravice in dolžnosti avstrijskih državljanov. N. pr. dolžnosti:

1. Mladenci so prav glasni, kadar gredo na nabor. O tej priliki se govori o potrebi vojaštva, o občni vojni dolžnosti, o stroških za vojaštvo. Iz tega se potem zopet uvidi, zakaj so davki potrebni.

2. V časniku je citati, da so tega ali onega zaprli zaradi razžaljenja veličanstva ali celo zaradi veleizdaje. Razloži to in jih opozori, da je zvestoba in pokorščina presvetlemu cesarju in njegovi rodovini prva in najiminitnejša dolžnost vsakega državljana.

3. Pogosto se pripeti, da je kdo kaznovan zaradi pretepa, tatvine, razžaljenja časti itd. Tak se je pregrešil proti postavam in naredbam, ki jih je potrdil cesar in so takorekoč njegova volja. Zato mora vsak državljan biti pokoren naredbam, zakonom in oblastim. Komu se godi krivica, naj si sam ne išče pravice; za to so uradi.

4. Plačuj točno in vestno različne davke!

Učenci so iz prej navedenega uvideli, čemu se plačujejo davki. Obrazloži se jim naj tudi, kaj bi se zgodilo, če bi ne bilo sodnij, orožnikov, vojaštva, šol i. dr.

Pravice. Dobro je, da se pred tem obravnava snov o položaju kmetiškega stanu do Marije Terezije (Zgodovinska učna snov za ljudske šole. Izdala Slovenska Šolska Matica.) in se posebej naglašaja to, kar je

tem pravicam nasproti. V razgovor se vzamejo le najvažnejše (splošne) pravice.

1. Kaznovanje imenitnih oseb. V časnikih je čitati, da so zaprli kakega velikaša ali bogataša zaradi prestopka zakonov; da zapirajo in kaznujejo preproste ljudi, to je pa otrokom itak znano. (Prej: Kmetov sodnik je bil graščak, ki je navadno delal z njim, kakor je hotel.) Sedaj pa je ta pravica: Pred zakonom (postavo) so vsi državljani enaki.

2. Študentje prihajajo na počitnice. Zakaj hodijo v višje šole? Zakaj hočejo postati duhovniki, uradniki? (Ljudje pravijo, da taki bolj zlahkega živijo.) Prej: Podložnikov sin je ostal podložnik; le sinovi graščakov in imenitnikov so zavzemali višje službe. Sedaj pa so javne službe pristopne v enaki meri vsem državljanom.

3. Na železniških postajah ustavljajo one, ki jo hočejo skrivaj popihati v Ameriko in jih kaznujejo. Če pa se kdo preseli iz Štajerske na Kranjsko, se mu pa nič ne zgodi. Iz ene avstrijske dežele v drugo se sme vsak seliti; v drugo cesarstvo pa le tak, ki je vojaščine prost. Prej: Graščak ni dovolil, da bi se njegov kmet izselil h kakemu drugemu, boljšemu graščaku, ali pa le proti visoki odkupnini.

4. Ljudje se tožarijo zaradi mej, tatvine, hudobne poškodbe tuje lastnine, ker vedo, da sedaj velja pravica, da si tuje lastnine ne sme nihče prisvojiti. Za dobe tlačanstva ni graščak pobiral le desetine, ampak prilaštil si je, kar se mu je pri kmetu dopadlo; pogosto ga je tudi spodil s posestva. Vendar se še sedaj vrše rubežni, prodaje posestev, odvzeta zemljišč; to pa le takrat, kadar postava dovoli, n. pr. pri nepoplačanih dolgovih, pri napravah javnih cest, železnic, kanalov, regulacij vod. V teh slučajih se pa odvzeta last plača.

5. Pismom se jamči nedotakljivost. Pisma, ki je name naslovljeno, ne sme nihče odpreti in brati. Izjemni slučajji so vojne, ali pri konkurzih in zločinih.

6. Vsakemu je na voljo si izvoliti svoj poklic ter se zanj izobraziti kakor in kjer hoče. (Je v zvezi s točko 2.)

7. Vsa narodna plemena v državi so enakopravna in vsako pleme ima neposredno pravico, svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti. Učitelj naj da o vsaki priliki vedeti, da velja to tudi za nas Slovence.

Pri ponovitvi snovi o avstrijsko-ogrskih, ali pa tudi le avstrijskih deželah, obravnavamo sledečo snov:

1. Naša država razpada v dva dela: a) v državnem zboru zastopana kraljestva in dežele ali avstrijske dežele; b) dežele ogrske krone.

2. Skupni vladar obeh delov je naš cesar Franc Jožef I.

3. Cesarjeve pravice, naslovi.

4. Delegacije. Ako je sklepati o državi kot celoti, o vojsstvu in o skupnih denarnih zadevah, tedaj se sestane avstrijska in ogrska delegacija;

vsaka šteje 60 članov. Za upravo teh treh skupnih poslov so odgovorni delegacijam ministri: a) c. in kr. ministrstvo za vnanje posle, b) c. in kr. vojno ministrstvo in c) c. in kr. državno finančno ministrstvo. Delegate (odposlance) voli državni zbor izmed sebe.

5. Državni zbor; gosposka zbornica. Področje državnega zbora. Vojništvo: število novincev, doba službovanja; ljudske, srednje in visoke šole; denar: kov, bankovci; promet: telegraf, pošte, železnice; patenti; kazenski zakonik, civilno pravo; proračuni, računi; monopoli ali samoprodaja; posojila. V poslanski zbornici sprejeti zakoni gredo v gosposko zbornico in če jih ta sprejme, podpiše jih cesar (sankcionira in s tem dobe veljavo).

6. Državni poslanci; ministri. Analogno z deželnim zborom voli ljudstvo tudi svoje državne poslance; sedaj jih je 516. Veljavne zakone, ki jih sklene ta zbornica soglasno z gosposko zbornico izvajajo ministri. Avstrijski ministri so: 1. Minister za notranje posle; 2. minister za nauk in bogočastje; 3. minister za pravosodje; 4. minister za denarstvo in finance; 5. minister za trgovino; 6. minister za železnice; 7. minister za poljedelstvo; 8. minister za deželno brambo.

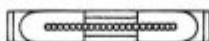
Ko pride na vrsto obravnava učne slike Naš cesar Franc Jožef I. in se navaja, kaj je naš svetli cesar storil v prid ljudstvu, tedaj je ta snov pravzaprav znana in pripravljena; treba jo je le pregledno sestaviti, spraviti v celoto in ponoviti. V lažjo ponovitev bi služila taka-le razpredelba:

1. Država
 avstrijsko - ogrska.
 Cesar kralj.
 Delegacije, trije c. in kr. ministri.
 Državni zbor, gosposka zbornica, ministri.
2. Deželni namestnik; deželni zbor, deželni odbor, deželni glavar;
 „ šolski svet, deželni šolski nadzornik;
 deželna sodnija;
3. Okrajno glavarstvo, okrajni glavar;
 okrajni odbor;
 okrajna sodnija; okrožna sodnija, porota;
 davkarija;
 ;
4. Občina; občinski odbor, župan, občinsko svetovalstvo.
 Krajni šolski svet,
 Župnija

5. Pravice in dolžnosti avstrijskih državljanov.

Naš cesar je prvi ustavni vladar v državi. On se je odrekel svoji „podedovani absolutni moči“ in jo deli z ljudstvom; zato pa

Bog živi našega svetlega cesarja Franca Jožefa I.!

PAV. FLERÉ:

PRIRODOSLOVJE V ŠOLI Z UČNIM PRINCIPOM DELA.¹

Dovolite mi skrajša kratko reminiscenco. Saj se ni zgodilo samo pri meni, pač pa tudi pri meni. Poučevati mi je bilo na višji in srednji stopnji prirodoslovje — ali kakor se sliši tako lepo v ljudski šoli: obranaval sem fiziko. Edina knjiga, ki mi je pomagala — in knjiga je morala pomagati, saj so nas tako učili na učiteljišču — je bilo Maierjeva „Učne slike iz prirodoslovja“. Ne bom pisal, kako sem obravnaval po nji, dosti je, če povem, da sem delal poskuse, kolikor se je dalo, učil novih „formuliranih stavkov“, iskal v otroškem spominu tudi onih, ki naj bi ostali celo iz prvega razreda, ker priprava na novo snov naj bo „Ponovilo učiva iz I. razreda“. Ubogi otroci! Skoraj mi je, da vas moram prositi odpuščanja, da sem vas smatral za omarice, ki smo jih lepili in gladili od prvega razreda naprej, vam napravljali predalčkov in v nje zapirali znanosti, da mi zdaj na višji stopinji lepo sedite pa odpiram predale, pregledujem snov od poprej pa spet vtikam vanje nove, vse lepo vpisane in registrirane. — Da vas moram prositi odpuščanja, mi je — in mene bi spet morali vsi oni, ki so govorili, da se moramo učiti za življenje ter so nas zapirali v sobe, da se učimo tam tega življenja iz knjig; ki so pripovedovali, da je prvo pri pouku v prirodoslovju poskus pa ga nisem videl celo sam; kje, saj ni bilo časa, ko pa smo morali predelati vso snov? Tako bi se morali prositi odpuščanja zaradi sistema, ki nas je vodil, in zaradi sistema tudi odpuščamo . . . Da zgotovim reminiscenco. Ko so otroci znali tudi nove formulirane stavke, ko sem bil jaz tako zelo vesel, če se mi je posrečil poskus — namesto da bi bili otroci veseli! — sem некоč videl, kako sta poskušala dva dečka, da bi se gugala na podloženi deski, jo popravljala in popravljala, uživel sem se z mislimi nazaj v tiste dni,

¹ S tem spisom pričanja g. pisatelj serijo člankov kot poročil o delovni šoli, kako se razvija v posameznih predmetih teoretično in v praksi ta reformska ideja po šolah, kjer so vzprejeli ročno delo v zvezi z umstvenim v učni načrt. Članki, ki so deloma že dovršeni, deloma jih g. pisatelj še pripravlja, bodo izhajali v letošnjem in v „Popotniku“ leta 1914.

ko smo počeli tudi mi to tam Zavodo — in prav tedaj sem bral pregrešne pedagoške utrinke — in od tedaj je Maier pokopan vzlic sklepu okrajne učiteljske konference ljubljanske iz l. 1903., vzlic, nujni potrebi učnih slik iz prirodoslovja; pokopan in pozabljen na polici prav zadaj. Pokopana je z njim pieteta — naj se mi oprostí ta greh, če se more! Od tedaj naprej ne gojim več „najintenzivneje narodove realistične izobrazbe“ po onem načinu, ker sem se prepričal, da si učiteljstvo ne steka prav nobenih zaslug za svoj narod s takim delom.

To je bilo pred večimi leti. Od tedaj so se razbistrili pojmi, izčistile misli in danes stoji ravno v prirodoslovju šola z delovnim ročnim principom najvišje razvita: tu je uveljavila najbolj lastno delo, lastno opazovanje, lastno prevdarjanje, lastno spoznanje. Ni več le uho in beseda, ki dajeta iz prirodoslovja duhu nauke, razumevanja; oko pa ne zre več le izgotovljenih aparatov in modelov, ki mu zakrivajo s svojo celoto ravno bistvene sestavne dele, katerih poznanje bi bilo nujno potrebno za razumetje vsega. Eksperiment, poskus je prvo; pa tak poskus, pri katerem delajo in poskušajo otroci in le otroci. — Ne predaleč! Prevdarimo! Govorili smo „o stvari, ne pa v stvari“. Res je — in tako se je zgodilo, da se je uničilo otrokom za njih šolskega časa toliko pričakovanj! Koliko zanimanja prineso otroci zaupno k vsakemu predmetu, posebno pa še k prirodoslovju! Instinktivno upajo z vso mladino lastno silo, da se bodo pečali vsaj na tem učnem polju čisto naravno z rečmi. Prirodoslovje je njih zadnje, njih največje upanje. Mislijo, tu se mora izpolniti njih upanje, da pride njih roka k stvari. In spet je roka pregnana, otroci pa zapadejo v navadno letargijo“ (Langguth).

To se je spoznalo, s silo se je otreslo slabega, in prišli so do zaključka, da si je treba znanje pridelati, da mora stopiti v prvo vrsto v prirodoslovju roka, ona zaničevana roka in ta naj kaže očem, duhu.

Po tem gredo zahteve društva Arbeitsschule v Leipzigu:

— Naše metodične naredbe na polju prirodoslovja se dele v sledeče skupine:

V primernih slučajih hočemo, da govori nam narava neposredno, da prisluškujemo njenemu bistvu in delovanju, da sodimo in zaključujemo na podlagi skupnih opazovanj.

Drugič hočemo pokazati, kako se lahko izvede poskus učencev tudi v ljudski šoli.

Tretjič naj se upošteva v okvirju prirodoslovja tudi pouk v delavnicah.

Četrtrič zavzemamo stališče proti demonstracijskemu poskusu in

slednjič se moramo seznaniti z bistvom in uravnavo fizikalnih šolskih delavnic. —

Tako jih je označil zahteve v knjigi „Aus der Praxis“ Maks J. Langguth, učitelj v Leipzigu.¹ Pokazal pa je s svojim izvajanjem resnico, da niso zahteve utopije, ki bi se ne dale uresničiti, in od vseh izvajanj, ki so mi pri roki ter govore o fizikalnem pouku, se mi zdi, da so ravno ta najboljša, zato naj po večini služijo malo obširnejše moji razpravi. Saj kaže po mnogoletnih izkušnjah,

— kako uresničujemo delovno idejo ter jo združujemo s prejšnjo učno obliko in učnim načinom,

kako ne napravljamo občutnih stroškov domu in občini,

kako lahko delamo v navadnih prostorih brez velikega premetavanja pohištva,

da ne obtežujemo učne snovi, ne podaljšujemo učnega časa, ne omejujemo razrednih močností ter ne stavimo nikakih previsokih, tehničnih zahtev na izučene učitelje ali na učiteljsko izobrazbo. —

Predno preidem k smotrenim izvajanjem, še eno opazko, ki morebiti ni potrebna, pa naj vendar dobi tu svoje mesto.

Kakšen je eksperiment učencev?

— Eksperiment učencev ne obstoji v tem, da ponavljajo posamezni učenci učiteljev poskus na šolskem aparatu; tudi ne v tem, da se napravi doma nesmotreno fizikalne aparate ter se na njih doma poskuša, pač pa je tak poskus v tem, da delajo istočasno, smotreno vsi učenci na lastnem aparatu. — Tako pa smo prišli do onega strahu, ki se mu pravi „lasten aparat za vsakega učenca.“ Uboga občina, ubogi starši! Vsem se aparate, potem še pa vzdržavanje, popravila itd. itd. — nepregledna vrsta samih izdatkov.

Pa

— aparati, ki se jih rabi za poskus učencev v ljudski šoli, ni, da bi morali biti precizijski aparati v strokovnem smislu; izvedeni pa morajo biti skrbno, imeti morajo uporabno vrednost in sicer to, ki jo zahteva fizikalni elementarni pouk; imeti pa morajo tudi gotovo stopinjo trdnosti. Če jih napravijo učenci sami, se zmanjšajo izdatki tako, da stroške za material že lahko prevzame šola in ni treba nikakih posebnih prispevkov. Poleg tega pa se veže s samolastno napravo tudi to, da učenec aparat natančno pozna po njegovi snovi, snovnih energijah in njih izločanju ter o uporabi. —

Tako je dejal Langguth in učenci so si napravili delovni stativ, na katerega sem opozoril cenj. Popotnikove čitatelje že lani pri poročilu o M. f. P. u. S. — Tedaj sem obljubil natančnejši opis in njegovo rabo. Evo je!

¹ Izšlo tudi v M. f. P. u. S. — I. 1912.

Delovni stativ se rabi ali sam ali pa v zvezi z drugimi pripomočki.

Prosto delovno stojalo¹ je pravokoten kos močne deske, sredi katere stoji krepek, navpičen drog. Ta služi vislicam za deblo, povprečni drog pa je vzporeden z deskino podolžno osjo, da ne zahteva stojalo preveč prostora pri rabi in pri shranjevanju. Povprečni drog zdaljšuje utrjena zravnana lasnica, ki se uvije na koncu v žlico. Na strani, ki je obrnjena proti eksperimentatorju, je utrjen v pokončni drog precej visoko zgoraj kos pletilne igle; to je os enakoramnega vzvoda. Na drugi njegovi strani in na zadnji strani povprečnega droga pa molita iz lesa dva ravna kosa močne lasnice; to sta osi dveh nepremičnih škripcev oziroma koles na vreteno. Ena os je na koncu druge tretjine deblave, druga na koncu rame. —

Tak stativ si napravijo otroci sami v šolski delavnici. Kako, o tem ne bom poročal; predaleč bi vodilo, opozoril bi le na nekaj. Da bi se napravljalo stojalo doma, ni priporočati, ker pri veliki pridnosti učencev in pri preveliki uporabi moči trpi skrbnost in s tem uporabna vrednost in uporabna doba stativova. O šolski delavnici še bo razgovor pozneje; tu pa to: fizikalna soba sama že mora imeti precej orodja. Dom posodi, kakor je pokazalo povpraševanje v mnogih in mnogovrstnih šolah, več orodja, kakor bi se mislilo; posebno pogoste so žage za izrezljavanje. Da pa bi starši to otroško veselje do dela radi podprli z darili — je pa več ko gotovo.

Vsak delovni stativ je opremljen s pristavki, ki se nabirajo v „delovni omarici“, večji škatlji od smodk. To omarico mora imeti učenec pri pouku v prirodoslovju vedno pri rokah. Od množine teh pristavkov je deloma odvisen obseg poskusov. Pri naslednjih poskusih se je gledalo na to, da so napravili pristavke vsi učenci lahko, sami in samostojno, brez denarnih stroškov in predvsem tudi doma.

Dele se po svoji uporabnosti v dve skupini: v eni so oni pristavki, ki so potrebni za posebne, posamezne poskuse ali poskusne vrste pri pouku; druga vrsta pa obsega množico predmetov, ki se jih rabi lahko večkrat kot pripomočke ali konstrukcijske dele ter se jih mora napraviti obenem z delovnim stojalom.

Tako ima vsaka omarica že kar skraja kos plastilina, snov, ki se rabi pri stojalu večkrat in je zelo praktična. Ž njim se lahko veže posamezne dele, se jim da lahko možnost, da se sprijemljejo, nadomestuje druge; napravlja ravnotežje in tarira. Pridružijo se nekatera risarska pritrjalca, bučke, žičnata obešalca, smotek niti, pa tudi

¹ Cenj. čitateljem bi priporočal, ker nimamo tukaj slik na razpolago, naj si blagovolijo napravljati v gotovem merilu nariske za lažje in temeljitejše razumevanje.

nenikane „surove“. Predvsem pa se mora kar skraja napraviti kaĉe iz Źice (S) in uteŹe. To se zgodi v Źoli, in sicer, da gre preprostejše, hitrejše in skrbnejše, skupaj v skupinah, ki delajo obenem s stavitelji stojal. Nekaj deĉkov napravi Źiĉnih kaĉic za ves razred. Snov je tanka Źelezna Źica, moĉna Źica za cvetice ali kaj podobnega. Orodje so kleŹe za krivljenje in Źkarje za Źico. Za uteŹe rabi oblikovni il. Iz ila se napravi uteŹ laŹje in hitreje kakor iz svinca; posebno pridejo v poŹtev tu, ker jih mora biti za poskuse uĉencev pri prav moĉnih razredih zelo veliko. En uĉenec odtehta koŹĉke po 5 g, drug pa reŹe enake, 4 cm dolge koŹĉke Źice. Tretji napravlja iz odtehtanega ila kroglice, ĉetrti pa zavija na enem koncu pri Źiĉnih koŹĉkih z malimi kleŹĉami zanjke, peti vtika te zazanjkane Źice v kroglice ter uvija ravne konice v kaveljce. Nato se obesi te ilovnate uteŹe previdno na vrstico, da se posuše ter se doloĉijo pozneje Źe enkrat s tehtnico na enako teŹo. Neenaka izguba vode zahteva novo tehtanje in zenaĉevanje. Razlike pri teŹi se lahko zenaĉi, ĉe se ostrga kroglice z noŹem. Vsak uĉenec obdrŹi in shranjuje svoje kroglice sam.

Red pa napravlja in vzdrŹujejo pri tej raznovrstnosti v delovni omarici razne Źkatlje od pilul in cigaret, ki se jih dobi povsod lahko zastoj.

Druga skupina pristavkov so oni deli, ki so potrebni za posamezne vrste poskusov. Niso navedeni tu vsi; individualna sposobnost uĉiteljeva jih Źe pomnoŹi, morebiti tudi zmanjŹa, ker premiŹljena praksa z navduŹenostjo premore veliko.

Poleg delov za stativ si ureŹejo uĉenci Źe po 40 cm dolge kose za enakoramen vzvod. Tudi tukaj pazijo na pravokotno rez. OŹja vzvodova stran pride navzdol in vanjo se zabije od srede na vun po 2 cm narazen po eno obeŹalce, tako da prideta oba kraka ne v smer, ampak povprek k podolŹni osi vzvodovi. Lega teŹiŹiŹa vzvodovega kakor njegovega obeŹiŹiŹa se pridela: montiran vzvod se poloŹi na desko ter se ga poĉasi spuŹĉa ĉrez njen rob. Tu opazimo, da se na gotovem mestu „prevaga“, in spoznamo, da je obeŹiŹe v sredini vzvodovi, ki je Źe itak zaĉrtana. ĉe zabijemo v sredi spodnje strani spet obeŹalce, obesimo na njen vzvod na nit z Źiĉno kaĉico, ter primerjamo, kako se kaŹe vzvod tu ali pa, ĉe ga poloŹimo prosto v sredini na svinĉnik ali na prst, smo primerjali stabilno lego z labilno; tako spoznajo uĉenci kmalu bistvo obeh leg in prednost, ki jo dobe, ĉe vodi vzvodova os nad njegovim teŹiŹiŹem, ne pa skozi vanj ali pod njim. Za ta namen si izvrtamo previdno, da ne poĉi les, s Źilcem, kakor se rabi pri rezljanju, luknjo skozi sredino vzvodovo ter jo razŹirimo z razbeljenim Źilcem. Prav dobro je za spoznavanje uĉencev, ĉe tedaj, ko se vzvod natakne na stojalo, pri kakem uĉencu vzvod ne zavzame vodoravne lege. To jih navede na nauk

o gostoti in da da večja gostota iste snovi večjo težo. Da popravijo napako z odpiljenjem ali kako drugače sami, je umevno.

Seveda se zdaj pri vzvodu ne obravnava neposredno vzvod in nanj neposredno delujoče sile kot take; pač pa se združi takoj to, kar nam je znano iz praktičnega življenja in izkušnje. Zato si napravimo *trgovsko tehtnico* in tako s skledicami. Tu rabimo dve skledici, ki jih rabimo pri pouku še tudi pozneje, jih preluknjamo ob robu na treh krajih itd. — saj vemo, kako smo jih delali za igro še prej, kakor smo slišali v šoli, da so tehtnice na svetu za tehtanje.

Enakoramni vzvod nam da seveda takoj tudi *dvoramnega raznoramnega* in z njim pa s škarjami od tehtnice *rimsko hitro tehtnico*. Os odtegnjenega enakoramnega vzvoda in kos pletilne igle nam nudi nadalje priliko, da pogovorimo *kotni vzvod* kot *pisemsko tehtnico*.

Za *enoramni*, ali če hočete, *enostransko neenakoramni* vzvod vzamemo zopet kos, ki je le pol tako dolg kakor *dvoramni* vzvod. Na koncu pričvrstimo le eno obešalce, na obeh, gor in dol obrnjenih plateg pa več tako, da odgovarjajo v razdalji obešalcem na enakoramnem vzvodu. Ta vzvod obesimo z njegovim končnim obešalcem na žrebclj v visličnem deblu tako, da stoje vse tri vrste obešalc na enakoramnem in na enoramnem v svojih vrstah navpično drugo pod drugim. Zadnje obešalce zunaj na *dvoramnem* vzvodu zvežemo z zgornjim zadnjim obešalcem na enoramnem s koščkom žice, ki dobi na obeh konceh kljukice. Tako sta oba vzvoda v vseh legah vzporedna.

Škripec in kolo na vreteno napravljamo iz nizkih škatljic za pilule z različnimi premeri. Učenci poiščejo s pomočjo tega, kar so si pridobili v geometriji, sredino pokrovčkov in dna: potegnejo dve križajoči se tetivi, napravijo s pomočjo „kotnika“ središnico ter premerijo s seštilom pravilnost tako dobljenih krožnih središč. Ta prevrtajo z bucko ali s šilcem. Za škarje *nepremičnih* in *premičnih* škripev rabimo one, ki so nam služile že pri tehtnici s skledicami; zato je najboljše, da napravimo kar dvoje. Osi so bucke, ki jih pritrdimo s plastilinom v osiščih. Obešalo pa je seveda zopet delovni stativ. —

To vse so učni pripomočki, ki jih je nudil praktičnemu učitelju pouk v prirodoslovju že prav take ali vsaj enake — ker izbor snovi za te „aparate“ je že v otroških žepih skoro neizčrpna — vedno. Eno je manjkalo: smotrenosti, ker se je pri gotovih panogah fizike ustavilo. Vendar pa pogovarjam Langguthova izvajanja precej natančno tu, da mu bomo brez skokov lahko sledili pozneje.

Prehajam k nihalu. Vsak učenec se preskrbi pred poukom s kosom zrvnane žice; na enem koncu si je napravil kljukico. Plastilinska

kroglica s to žico tvori trdno nihalo, ki ga obesimo v končno žličico pri vislicah. Šele ko je kroglica nihala kot nihalo, sili to samo uèence k nihalni plošči; tako spozna otrok prav lahko prednost plošče pred kroglico tukaj. Snov nam dovoljuje prav lahko skrajševanje in podaljšanje nihala.

Sukanec in škatlja z ilovnimi kroglicami nam dasta bogat material za eno- in dvonitno nihalo. Povsod zveže kačice nitne pentlje z obešalci na stativu. —

Tako pridemo s svojim delovnim stojalom na polje kapljivo tekoèih teles. Tukaj rabimo dvakrat enakoramen vzvod, najprej za adhezijsko tehtnico. Pristavki so tri okrogle plošče. Vsak uèenec si jih izrezlja doma ali v šolski delavnici iz lesa, ki ga dajo smotkovne škatlje; dve imata isti premer kakih 10 cm, manjša plošča pa ima v premeru 6 cm. Povprek k lesnim žilam, pa vzporedno medseboj v isti razdalji od središča dve ozki (5 mm) deščici na vseh tri, da se ne usločijo ter jih rabimo lahko dalje časa. Na tisti strani, kjer so te deščice, zabijemo na robu v obliki enostranskega trikotnika tri obešalca. Tu prijemajo s kačicami niti, ki se zavežejo zgoraj v en voz. Predno se ga napravi, je paziti na horizontalno lego plošče. Eno obeh velikih plošč namažemo pred rabo spodaj z maščo ali z oljem. Na drugem vzvodovem koncu obesimo eno od tehtniènih skledic ter spravimo adhezijsko tehtnico z ilovimi kroglicami v ravnotežje. Pod adhezijsko ploščo postavi vsak uèenec široko, nizko posodo (cvetlièen podstavek, krožnik i. dr.). Vsak eksperimentator si prinese z doma lonèek z noskom, ker je treba vodno površino v posodo prav previdno zviševati, dokler ne doseže spodnje strani plošče ter se je ne prime. Ko smo silo sprejemljivosti tako razvili, se jo meri z gor polaganimi kroglicami.

Na 10 cm široko neomaščeno ploščo smo položili 11 ilovnih kroglic,

"	6	"	"	"	"	"	"	4	"	"
"	10	"	"	omaščeno	"	"	"	9	"	"

ne da bi premagali adhezijo; šele pri naslednji kroglici se je odtrgala plošča od vode. Najdbe smo predelali ter pritegnili izkušnje uèencev.

Tudi pri potapljalni tehtnici rabimo dobro svoj delovni stativ. Vsak uèenec prinese za eksperimentiranje s seboj različno velike medicinske stekleničice in primeren zamašek. Manjše steklenice napolnimo z vodo ter zamašimo; v zamašek pritrdimo obešalce, da lahko steklenico obesimo spet s kačicami in nitmi ali že z znano na koncih vključeno žico. Ravnotežje napravimo z ilovimi kroglicami. Steklenico potopimo, ne da bi jo vzeli z vzvoda, v konservno škatljo, napolnjeno z vodo. Steklenica se vzdigne za število kroglic, ki smo jih na vzvodu morali odvzeti, da smo obdržali ravnotežje. — Tako pa določimo tudi specifièno težo

svinca, kositra in drugih teles, ko preračunavamo telesnino odrinjene vode in primerjamo s telesnino teh teles. Na novo poskusno vrsto pridemo, če delamo le z eno steklenico ter imamo konservno škatljo napoljeno z vodo raztopino denaturirane kuhinjske soli. Kolikor več pridenemo soli, toliko gostejša je raztopina, toliko manj se potaplja steklenica, toliko več kroglic moramo odvzeti. Če smo pridevali vodi kar skraja enake množine soli ter smo na stekleničini etiketi zaznamovali s črtami, smo dobili aërometer za solne raztopine.

Prav tako uporabno je delovno stojalo za ponazorovanje oddajanja glasu. Zato si napravimo ilovne kroglice, katerih premer je nekoliko večji kot razdalja obešalca na spodnji strani vislic. Ko se kroglice posuše, ta razlika izgine. Žico, ki smo jo vtaknili vanje, zavijemo na obeh straneh v zanjke ter kroglice dobro posušimo, da postanejo prožne. Potem obesimo tri kroglice z gladko nitjo (ker se enakomerneje raztegne kot hrapava) na obešalca na stojalu. Zunanjo kroglo potegnemo proč ter jo spustimo na drugo, da odsune tretjo pa se umiri takoj, pritem ko zadnja ne; ta odleti. Kroglice predstavljajo zračne delce med glasilcem in prejemnikom glasu.

(Konec prih.)

STATISTIKA SREDNJIH ŠOL NA SLOVENSKEM IN V ISTRI.

PO LETNIH IZVEŠTJIH.

Splošen pregled.

V ozemlju, kjer prebivamo Slovenci, je bilo v šolskem letu 1911./12. 32 srednjih šol s 354 razredi, 11.845 javnimi in 345 privatnimi učenci in učenkami. Gimnazij je 22, realk 9, en zavod (deželni italijanski v Pazinu) pa ima prve štiri razrede realno-gimnazijske smeri, višje tri razrede pa realčne. Izmed gimnazij je ena (Beljak) na prehodu iz humanistične v realno, tri so realne (dve italijanski: Pazin in Pulj, ena hrvatska: Volosko-Opatija), na 4 gimnazijah pa obstoje paralelke realno-gimnazijske smeri (nemške v Celovcu in Trstu, italijanske v Gorici in Trstu).

V celem je bilo 212 humanistično-gimnazijskih razredov s 6.641 učenci, 34 realno-gimnazijskih razredov s 1.160 učenci in 108 realčnih razredov s 3.389 učenci. Na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem ni nič realno-gimnazijskih razredov, na Koroškem jih je 10, vsi ostali so na Primorskem, zlasti z italijanskim učnim jezikom jih je 17.

Celotno število gimnazijcev v tem ozemlju je bilo koncem šolskega leta 1909./10.: 6.831, l. 1910./11.: 7.249, narastlo za 6·12⁰/₀, v l. 1911./12. pa: 7.692, narastlo za 6·11⁰/₀.

Število realcev ne le, da ni v istem razmerju narastlo, ampak je v zadnjem letu celo padlo, l. 1910./11.: 3.406, l. 1911./12. pa: 3.389, torej za 0·5% manj. Padanje števila realcev se lahko razlaga nekoliko z ustanovitvijo realnih gimnazij in z otvoritvijo paralelk tega tipa na starih gimnazijah.

Iz naredbenega lista c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk se vidi, da je število gimnazijcev letos zopet narastlo za 589, realcev pa za 320. Vendar definitivni prirastek letos ne bo znaten, ako ga bo sploh kaj, ker približno toliko dijakov med letom izstopi.

Na Kranjskem je l. 1911./12. na 10.000 prebivalcev prišlo 43·8 gimnazijcev in 13·8 realcev, skupaj 57·6 srednješolcev, na Spodnjem Štajerskem 26·0 gimnazijcev in 5·9 realcev, skupaj 31·9, na Koroškem 26·3 gimnazijcev in 9·9 realcev, skupaj 36·2, na Primorskem 34·8 gimnazijcev in 23·4 realcev, skupaj 58·2. Za vse v državnem zboru zastopane kronovine pride letos na 10.000 prebivalcev 37·9 gimnazijcev in 17·4 realcev, skupaj 55·3 srednješolcev. Kranjsko ima relativno več gimnazijcev, nego je povprečno v celi državi, Primorsko več realcev. Relativno število srednješolcev je na Kranjskem in Primorskem večje nego povprečno v celi državi, največ vsled velikega števila nemških in italijanskih dijakov, na Koroškem in Spodnjem Štajerskem pa je manjše zlasti zaradi majhnega števila slovenskih dijakov.

Na teh srednjih šolah je poučevalo 658 učnih moči za glavne ali obvezne predmete in sicer 481 ravnateljev, definitivno in provizorno nameščenih profesorjev ter 177 suplentov in asistentov.

Največ učencev (911), učiteljev (39) in razredov (23) je imela gimnazija v Gorici, iz katere bi se lahko napravili 3 zavodi, kar se bo v doglednem času menda tudi zgodilo. Najmanj javnih učencev med popolnimi gimnazijami je imela nemška v Ljubljani (149), tik za njo je bila gimnazija v Kočevju (157), potem hrvatska v Pazinu (160). Vsaka teh osemrazrednih gimnazij je imela manj učencev nego samostojni gimnazijski razredi z nemško-slovenskim učnim jezikom v Celju v štirih razredih (165), nemška gimnazija v Pulju pa samo 2 več (167). In vendar ni mogoče doseči razširjenja teh celjskih razredov v popolno samostojno gimnazijo. Zdaj so ti razredi samostojni samo v pedagoškem oziru, administrativno pa spadajo pod ravnateljstvo celjske velike gimnazije.

Najmanj učencev na enega učitelja je prišlo v Kočevju (8·7), potem na nemški gimnaziji v Pulju (9·3), na hrvatski gimnaziji v Pazinu (9·4), na nemški realki v Pulju (10·4), na nemški gimnaziji v Ljubljani (11·5) i. t. d. Najmanj javnih učencev v enem razredu je bilo na nemški gimnaziji v Ljubljani (povprečno 18·6), potem v Kočevju (19·6), na hrvatski gimnaziji v Pazinu (20), na nemški gimnaziji v Pulju (20·9), na tamošnji nemški realki (22·1) i. t. d. Na teh zavodih so torej vladale najugodnejše razmere za uspešen pouk.

Najvišja povprečna števila v obeh ozirih izkazuje med gimnazijami goriška, med realkami v enem oziru nemška v Trstu, v drugem pa prva italijanska v Trstu (v Vodovodni ulici). Na gimnaziji v Gorici sta dva slovenska oddelka I. razreda imela v začetku leta 157 javnih učencev, torej toliko, kakor cela kočevska gimna-

zija. In teh 157 učencev se je stlačilo v dva oddelka, čeravno jih je bilo skoro preveč za tri oddelke. Potem ni čudo, da je iz enega teh oddelkov med letom izstopilo 14, iz drugega pa celo 20 učencev - več ko četrtina. Tako se je prejšnja leta postopalo s slovenskimi oddelki v Mariboru, kjer je l. 1899. bilo v enem slovenskem oddelku I. razreda 80, naslednja leta pa 72, 72, 73, 64 učencev. Bolje bi bilo, določiti „*numerus clausus*“ ter sprejeti določeno število najboljših učencev izmed prijavljenih. Vsaj s temi bi se moglo uspešno delati v šoli.

Zelo pojema poset idrijske realke; v šolskem letu 1909./10. je imela 243 dijakov, 1910./11. 209 javnih in 11 privatnih, lani 174 javnih in 12 privatnih, letos že samo 158 učencev. Vzrok je iskati deloma v šolnini, ki se je uvedla s podržavljenjem, dočim prej mestna občina ni pobirala šolnine. Drugi vzrok pa je ustanovitev novih slovenskih gimnazij, kakor v Št. Vidu in zlasti slovenskih oddelkov v Gorici. Iz zadnjega vzroka pojema tudi število slovenskih in italijanskih dijakov na goriški realki.

Učni jezik.

Učni jezik je na 11 gimnazijah in 6 realkah nemški, na 3 gimnazijah in 3 realkah italijanski, na 2 gimnazijah hrvaški, na 1 gimnaziji (Št. Vid) slovenski, na 4 gimnazijah in 1 realki slovenski in nemški. Razen tega so slovenske in italijanske paralelke na nemški gimnaziji v Gorici, z nemškim in slovenskim učnim jezikom paralelke na gimnaziji v Mariboru in samostojni gimnazijski razredi v Celju.

Izpremembe v šolskem letu 1911./12. glede učnega jezika so sledeče: Slovenska gimnazija v Št. Vidu je dobila 7. razred, slovenska paralelka v Gorici 2. razred, istotako tamošnja italijanska paralelka; italijanska realna gimnazija v Pulju je dosegla 5. razred, druga italijanska realka v Trstu 6. razred, hrvaška mala realna gimnazija v Voloskem-Opatiji 3. razred. Na slovensko-nemških gimnazijah na Kranjskem se je slovenski učni jezik razširil v matematiki do 6., v verouku do 7. razreda; nemški učni jezik je ostal pri latinščini, grščini in zgodovini od 5., pri matematiki in fiziki od 7. razreda naprej, pri verouku samo v 8. razredu, pri nemščini pa v vseh razredih.

Na idrijski realki se je slovenski učni jezik na novo uvedel pri francoščini v 4. razredu, pri zemljepisu v 3., pri matematiki v 2. in 5., pri prirodopisu pa v 6. razredu. Vse drugo je ostalo neizpremenjeno.

O pouku slovenščine in hrvaščine.

Naravno bi bilo, da na maternem jeziku sloni vsa izobrazba — pri drugih narodih tudi je tako — in ravno na zrelostno nalogo iz učnega jezika, ki je pri drugih narodih seveda materni jezik, se po novejših predpisih polaga največja važnost. Pri nas ni tako.

Na nekaterih zavodih so učenci po dveh in več razredov pri slovenščini združeni v en oddelek. To je umevno in upravičeno v Kočevju, Ptuju, Beljaku, Št. Pavlu in v nižjih razredih nemške gimnazije v Celju, kjer je res zelo malo število dijakov slovenske narodnosti. V Kočevju so v l. 1911./12. bili samo 3 oddelki, ker ni bilo dovolj Slovencev za določenih 5 oddelkov. Neupravičeno pa je to druženje raznih razredov v od-

delke na gimnaziji v Celovcu, kjer je v 1. razredu 17, a najmanjše število je 6 Slovencev v enem razredu. Ako je bilo vredno za 7 učencev v Kočevju lani vzdrževati celi osmi razred, za isto število v Celju pripravljajni razred, na realki v Mariboru za 5 učencev imeti dva oddelka prostega predmeta latinščine po 3 ure na teden: potem je tudi vredno na gimnaziji v Celovcu poučevati obligatno slovenščino za vsak razred posebe tembolj, ker je slovenščini tam odmerjeno minimalno število ur po 2 na teden.

Prava pastorka je slovenščina na realkah v Mariboru in Celovcu, kjer je relativno obligaten predmet v nižjih razredih. Učni jezik za slovenščino je nemški, tudi za Slovence, ki se učijo skupaj z Nemci. Učne knjige za slovenščino so nemške.

Deloma nemški učni jezik za slovenščino je tudi v Beljaku, kjer se Slovenci I. razreda učijo slovenščine tudi skupaj z Nemci.

Zrelostna naloga iz slovenščine se je pisala na gimnazijah: Kranj Ljubljana I. in II., Novo Mesto, Celje, Maribor, Beljak, Celovec, Št. Pave in Gorica ter na realkah: Idrija, Ljubljana in Gorica, povsod po 3 naloge na izbero, le na ljubljanski realki samo ena naloga, menda zato, ker imajo Slovenci na ljubljanski realki slovenščino namesto laščine, iz laščine pa se tudi daje samo ena naloga. Toda to ni pravično. Naloga iz laščine je bila prevod iz laščine v nemščino, kjer je treba pokazati le nekaj jezikovnega znanja. Slovenska naloga pa je prosta in zahteva spretnost v rabi jezika, poleg pa tudi stvarno znanje ter kot taka že dokazuje duševno zrelost kandidatovo, znabiti bolj kakor naloga iz tujega učnega jezika. Zato bi kandidat pri njej tudi moral biti deležen iste ugodnosti, da si lahko po svojem okusu izbere nalogo iz treh podanih.

Kako je z ustnim zrelostnim izpitom iz slovenščine, ni razvidno iz letnih izvestij. Gotovo je, da tudi v tem oziru ni enotnosti in stalnosti. C. kr. deželni šolski svet za Koroško je v tem oziru izdal provizorno naredbo, da veljaj za Slovence glede ustnega zrelostnega izpita iz slovenščine in nemščine isto, kar velja splošno za latinščino in grščino: ustni izpit se vrši samo iz enega teh dveh jezikov, in sicer iz tistega, pri katerem je kandidat dosegel boljši red v pismeni nalogi. Če pa je iz katerega jezika pismena naloga nezadostna, potem se mora ustni izpit delati iz tega jezika, eventualno torej tudi iz obeh. Ta naredba je prav dobra, ima pa to napako, da je samo začasna, tako da dijaki vsako leto povprašujejo, kaj bo z maturo iz slovenščine. Edino pravilno bi bilo, da bi ministrstvo izdalo tako naredbo veljavno za vse srednje šole, kjer je za Slovence uvedena obligatna slovenščina.

V pouku hrvaščine ni take mešanice. Hrvatski gimnaziji v Pazinu in Voloskem-Opatiji imata pouk hrvaščine kot učnega jezika enako urejen, v prvih dveh razredih po 4, v ostalih po 3 ure na teden. Isto število ur je odmerjeno hrvaščini na nemških srednjih šolah v Pulju z naredbo, ki se je v preteklem šolskem letu izvrševala v prvih dveh razredih. Kako bo s hrvaščino pri zrelostnih izpiti na teh nemških šolah, se zdaj tudi še ne ve. Gotovo pa je, da bo hrvaščina imela svojo veljavo — najbrže več kakor na Slovenskem slovenščina — in sicer zato, ker bo za hrvaščino enako urejeno, kakor za laščino. Ta vzporednost z laščino je pač tudi

vzrok, da je v Gorici za pouk slovenščine najboljše preskrbljeno izmed vseh srednjih šol na Slovenskem.

Gimnazijci po narodnosti ¹⁾.

Dežela	z a v o d	Slovenci		Hrvati		Nemci		Italjani		drugi
		absol.	%	absol.	%	absol.	%	abs.	%	
Kranjsko	Kočevje	12	—	1	—	146	—	—	—	—
	Kranj	323	—	—	—	4	—	—	—	1
	Ljubljana I.	670	—	3	—	2	—	—	—	2
	Ljubljana II.	385	—	5	—	1	—	—	—	6
	Ljubljana nem.	2	—	1	—	167	—	2	—	2
	Novo Mesto	270	—	1	—	5	—	1	—	2
	Št. Vid	289	—	1	—	—	—	—	—	—
skupaj	1951	84·68	12	0·52	325	14·11	3	0·13	13	
Spodnje Stajersko	Celje A.	73	—	—	—	234	—	1	—	1
	Celje B.	169	—	—	—	—	—	—	—	—
	Maribor	337	—	—	—	233	—	—	—	—
	Ptuj	30	—	3	—	157	—	—	—	—
	skupaj	609	49·19	3	0·24	624	50·40	1	—	1
Koroško	Beljak	8	—	—	—	312	—	—	—	1
	Celovec	73	—	—	—	407	—	4	—	—
	Št. Pavel	26	—	3	—	191	—	12	—	6
	skupaj	107	10·27	2	0·19	910	87·33	16	1·54	7
Primorsko	Gorica	447	—	4	—	56	—	403	—	1
	Koper	—	—	6	—	—	—	199	—	—
	Pazin	28	—	141	—	—	—	2	—	1
	Pulj nem.	14	—	25	—	92	—	53	—	7
	Pulj ital.	—	—	5	—	—	—	190	—	—
	Trst nem.	230	—	19	—	210	—	140	—	21
	Trst ital.	2	—	1	—	5	—	717	—	7
	Volosko-Opatija	7	—	71	—	1	—	1	—	2
skupaj	728	23·42	272	8·75	364	11·71	1705	54·86	39	
Gimnazije skupaj	3395		289		2223		1725		60	

¹⁾ Dečki in deklince skupaj.

Realci po narodnosti¹⁾.

Dežela	z a v o d	Slovinci		Hrvati		Nemci		Italjani		drugi
		absol.	‰	absol.	‰	absol.	‰	abs.	‰	
Kranjsko	Idrija	180	—	—	—	5	—	—	—	1
	Ljubljana	330	—	5	—	199	—	3	—	4
	skupaj	510	70·15	5	0·69	204	28·06	3	0·41	5
Spod. Štajer.	Maribor	8	2·86	2	—	267	94·36	1	—	2
Koroško	Celovec	5	1·27	—	—	375	95·18	9	—	5
Primorsko	Gorica	149	—	7	—	71	—	144	—	5
	Pazin	—	—	—	—	—	—	164	—	—
	Pulj	11	—	13	—	73	—	88	—	4
	Trst nem.	93	—	12	—	153	—	200	—	6
	Trst ital. I.	3	—	—	—	1	—	584	—	2
	Trst ital. II.	—	—	1	—	1	—	352	—	2
	skupaj	254	11·8	33	1·54	299	13·98	1522	71·62	19
Realke skupaj		779	—	40	—	1145	—	1545	—	31
Vseh srednješolcev . . .		4174	—	329	—	3368	—	3270	—	91

Dijaki po narodnosti.

V nobeni teh dežel število slovenskih dijakov po odstotkih ne dosega odstotkov slovenskega prebivalstva. Še slabše je pri Hrvatih v Istri. Posebno zaostajamo oboji v številu realcev, ki je pri Slovencih na Štajerskem in Koroškem ter pri Hrvatih prav neznatno.

V primeri s prejšnjim šolskim letom je narastlo število slovenskih gimnazijcev na Kranjskem absolutno za 87, relativno za 0·39‰, realcev pa je 7 ali za 0·48‰ manj. Na Spodnjem Štajerskem je gimnazijcev 19 ali za 0·49‰ več, realcev je v Mariboru isto število, relativno pa za 0·06‰ manj. Na Koroškem je gimnazijcev 7 ali za 0·44‰ več, realci pa v Celovcu 3 ali za 0·59‰ manj. Na Primorskem je gimnazijcev 122 ali za 1·47‰ več, realci pa 4, relativno za 0·52‰ manj. Hrvatskih gimnazijcev je na Primorskem sicer 26 več, toda relativno za 0·16‰ manj, realci so 4 ali za 0·29‰ manj.

¹⁾ Dečki in deklice skupaj.

Na 10.000 prebivalcev pride v teh deželah 53·2 srednješolcev, torej manj nego povprečno v celi Avstriji; pri Hrvatih 19·2, Slovencih 33·7, Nemcih 78·5, Italijanih 91·7.

V posameznih deželah pride na 10.000 prebivalcev ene narodnosti srednješolcev iste narodnosti: na Kranjskem Slovencev 50·1, Nemcev 189·5; na Spodnjem Štajerskem Slovencev 15·4, Nemcev 131·3; na Koroškem Slovencev 13·6, Nemcev 42·2; na Primorskem Slovencev 36·9, Hrvatov 17·9, Nemcev 22·8, Italijanov 90·8.

Številno razmerje gimnazijcev in realcev se je pri Slovencih in Hrvatih v preteklem šolskem letu še poslabšalo. V celi Avstriji pride letos na enega realca 2·17 gimnazijcev, v teh deželah lani 2·27, pri Slovencih 4·36, Hrvatih 7·22, Nemcih 1·94, Italijanih 1·28.

Realna smer je zastopana še v realni gimnaziji, a tudi v tej ni mnogo Slovencev. Od 1.160 realnih gimnazijcev v teh deželah je bilo Slovencev samo 56, Hrvatov 82, Nemcev 439, Italijanov 576.

Celotno število slovenskih gimnazijcev v teh deželah je bilo 3.395, realcev pa 779. V tem so vštete tudi deklice privatistkinje na srednjih šolah. Razen tega pa je še nekaj Slovencev raztresenih po graških in drugih štajerskih srednjih šolah. Po vsem tem je slovenskih gimnazijcev 3.329, realcev 783, skupaj 4.112.

Nekaj bi jih še bilo v sosednjih hrvatskih srednjih šolah, zlasti v Varaždinu in Sušaku, a njih število se ne da dognati, ker hrvatske srednje šole žalibog ne vodijo narodnostne statistike dijakov. Posamezni so še znabiti raztreseni po ostalih avstrijskih kronovinah, a veliko jih ne more biti.

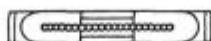
Leta 1908. je bilo v teh deželah slovenskih gimnazijcev 2.703, realcev pa 745. Število gimnazijcev je torej narastlo v 4 letih za 626 ali za 23·16⁰/₀, realcev pa, katerih imamo že od nekdanj premalo, samo za 38 (5·1⁰/₀).

Sicer imamo Slovenci še vedno razmeroma manj srednješolcev ko drugi narodi, zlasti Nemci in Italijani. Vendar moramo opetovano poudarjati, da imamo gimnazijcev že preveč, posebno na Kranjskem. Ako bi bil naš narod bogat in bi se absolvirani dijaki posvetili produktivnim poklicem, bi morali le pozdravljati veliko število srednješolcev, ker se s šolanjem vobče širi znanje in kultura ter bi bilo koristno, če imamo čim več izobražencev v vseh poklicih. Žalibog pa ni tako. Kdor je nekaj let presedel po gimnazijskih klopeh, se ne mara več baviti s poljedelstvom in obrtom ter množi vrste slabo plačanega inteligenčnega proletarijata. Na visokih šolah imamo večinoma juriste in filozofe, več, kakor jih dobi primerne kruha v domovini. Izven domovine naših juristov ne rabijo, filozofov pa le malo. Ako bi imeli zdravnike, inženirje, živinozdravnike i. t. d., ti bi zdaj lahko dobili zaslužka na Balkanu. Toda teh imamo sami premalo.

Zato moramo odločno nastopiti proti enostranskemu množenju naših gimnazijcev. Treba je javnost poučiti in odsvetovati na Kranjskem gimnazijski študij, nasvetovati kvečjemu realke, zlasti pa meščanske in razne strokovne šole, kakor obrtne, poljedelske i. t. d. Predvsem pa je dolžnost srednješolskih profesorjev, da s pravično

strogostjo izbirajo sposobne in odstranjujejo manj sposobne dijake iz gimnazij. S tem koristijo splošnosti, a tudi prizadetim posameznikom bolj kakor z neumestno popustljivostjo.

(Dalje prih.)

UČNA OSNOVA IN INŠTRUKCIJA ZA POUK TELOVADBE IN ODREDBA O PRIREJANJU MLADINSKIH IGER (VSEH TIPOV) IN NA RE- ALNIH ŠOLAH.¹

(Vestnik c. kr. ministrstva za uk in bogočastje, letnik 1911, oddelek XIV., štev. 21, str. 213—249).

Poslovenil Evgen Sajovic.

Odredba ministrstva za uk in bogočastje z dne 27. junija 1911, štev. 25681, s katero se določa nova učna osnova in inštrukcija za pouk telovadbe, kakor tudi navodila za prirejanje mladinskih iger na gimnazijah (vseh tipov in na realnih šolah moške mladine.

Odločil sem se razveljaviti ministrsko odredbo z dne 12. februarja 1897, 17.261 ex 1896 (Min. vestnik štev. 17.) in odrediti za moško mladino na gimnazijah (vseh tipov) in realnih šolah novo učno osnovo in inštrukcijo za telovadbo poleg navodil o prirejanju mladinskih iger tako:

A. Učna osnova.

Namen. Vsestranski in enakomerni razvoj telesa. Ohranitev in okrepitev zdravja. Navajanje na naravno, krasno držanje telesa. Vzgoja k zavednemu, po volji obvladanemu gibanju. Telesna moč in okretnost. Bistrost duha, duševna bodrost in svežost. Pegum, preudarnost, vztrajnost. Zmisel za red in družabnost. Vzbujanje trajnega interesa za telesne vaje.

Opomba. Kjer je bila telovadba na gimnazijah dosedaj neobvezen predmet ali se sploh šele na novo uvaja, ni mogoče doseči razrednih nalog, kakor so določene v osnovi. Pri uvedbi tega predmeta na novo moremo v prvih letih smatrati obvladanje snovi, približno za nižje gimnazije, za nalogo višjih razredov.

¹ Razprava ta nanaša se sicer le na srednje šole, a iz nje se bode dalo marsikaj porabiti tudi v ljudski šoli.

V vsakem slučaju naj se posveča posebna pozornost temeljnim vadbenim elementom tako na orodju kakor tudi pri redovnih in prostih vajah. Nasproti temu pa moremo popolnoma uveljaviti osnovo za I. in II. razred.

Za VIII. razred določeno vadbeno snov moremo uporabljati po obstoječih razmerah tudi v zadnjem razredu realnih šol.

I. razred, 2 uri na teden.

Redovne vaje. Tvoritev in razhod reda (Stirnreihe) in zastopa (Flankenreihe) [člena] ravnega in krožnega. Temeljna (prvotna) postava. Stik (Fühlung), uravnava. Razstop, kritje. Razvrščavanje v dvojice, trojice in četvorice z odštetjem. Razvrščavanje v dvojice, trojice in četvorice s pohodom naprej, nazaj ali naprej in nazaj. Tvoritev prečnih redov iz reda naprej, iz zastopa v stran. Enostavna prereditja (Reihungen) v dvočlenske in četveročlenske tvorbe (Reihenkörper): iz zastopa k srednjemu, iz reda za desnega ali levega. Razstop in sestop v redu in v zastopu. Zavoji dvojic, trojic in četvoric, samo naprej. Urejen pohod v zastopu, dvostopu do četverostopa.

Vojaške tvorbe. Stik v red v levo, v desno iz pohoda v zastopu. (Red! v levo [desno] s čelom — stik!) [Links- und Rechtsherstellen]. Tvoritev čete iz člena in obratno. Nastop v dvored na mestu, tudi v pokleku in leži. Pohod čete v dvostopu. Izmena smeri v pohodu. Zastop! — vzad! Dvostop! — naprej!

Proste vaje. Temeljna postava: spetna stoja. (Pozor! odmor!) Koračne stoje. V teh stojah ali iz teh stoj z rokama v bokih, v tilniku, z držami napetih in skrčenih lehti. Enostavne vaje lehti, tudi menjaje v 4 dobah in sodobno v 2 dobah, prve s posebnim ozirom na razvoj oprsja in hrbta, druge tudi samo kot vaje v ravnotežju, sukanje in kloni glave; sukanje in kloni trupa; togi predklon. Pripravljalne vaje k zaklonu z uleknjenim križem (Spannbeuge). Obrati v stoji. Skakljanje (poskoki). Skakljanje z obrati. Pohod (zložni in strumni) in tek v taktu in enakem koraku z natančnim vzdrževanjem razstopa. Pohod v vzpetju (Zehengang). Izmenska hoja. Poklek! in leža! v vojaški obliki.

Pripravljalne vaje za plavanje.

Vaje v dihanju.

Vaje z lesenimi palicami. Enostavni načini dviganja, kolebanja in skrčevanja lehti v vodoravnem položaju palice, tudi v sestavah z enostavnimi gibi nog in trupa s posebnim ozirom na držanje telesa.

Dolga kolebnica. Posamič in v dvojicah; protokavati, poskakovati in teči v kolebnici, tudi spojeno z izvedbami (dvigati predmete); vtek in iztek; preskok; vskok in iztek.

Kladina, žrd (gred) [ali deloma švedska klopica]. Vstopovati in sestopovati. Vskakovati in seskakovati. Prestopavati. Obenožna in enonožna stoja, prva tudi z enostavnimi gibi lehti in nog. Obrati v stoji. Hoditi v raznih smereh, v stran samo s prisunom. Izogibati se. Bočna ležna vzpora zanožno in prečna ležna vzpora odbočno, tudi z enostavnimi gibi lehti in nog. Togi zaklon v jezdnem sedu, prečno z oporo stopal na spodnji strani orodja. S pomočjo drugega telovadca: Togi zaklon v bočnem sedu, uleknjeni zaklon v leži spredaj na stegnih. Navedene vaje trupa tudi z otežkujočimi držami lehti (z vzročenjem spočetka samo zmerne klone trupa) in na postopno zniževanem orodju.

Vodoravna lestva. Gibi nog v vesi z nadprijemom, z vnanjim (palčjim) prijemom in dvoprijemom. Zgiba (vesa ob skrčenih lehteh) z odskokom, s početka za kratek čas. Počasi spuščati se iz zgibe. Izmensko ročkanje v vesi z različni prijemi, notranji (mazinčji) prijem in podprijem sta še izključena.

Poševna lestva. a) Na zgornji strani: stopanje spredaj z vnanjim prijemom, tudi soročno. Gibi nog v ležni vesi spredaj in zadaj. b) Na spodnji strani: Gibi nog iz dosežne stojne vese na tleh spredaj in zadaj. Gibi nog v vesi. V stojni vesi na klinu: Skrčevati in napenjati lehti, napenjati noge iz čepenja na klinu.

Navpična lestva. Stopanje spredaj, tudi soročno z vnanjim prijemom. Iz dosežne stojne vese na tleh ali na klinu gibi nog. Iz stoje zadaj ročkati dol v uleknjeni zaklon (zmerni). Iz stojne vese spredaj na klinu togi predklon. Vaje z lehtmi in nogami, kakor tudi odkloni iz bočne stojne vese. Skok v globino naprej.

Plezala (palice [drogoví] in vrvi. Prislon (plezalni sklep, Kletterschluß) in plezanje na eni palici. Izmena prislona na palici. Vesa na dveh palicah, menjaje s stojno veso. Prečna obesa na poševni vrvi. Izmena obese izmenskonožno. Vaje v vesi na poševni vrvi.

Drog. Vaje v ležni vesi prednožno. Gibi nog, spuščanje lehti, obrati, izmenska izmena prijemov, zgiba. Gibi nog in izmensko ročkanje v vesi z nadprijemom in dvoprijemom. Zgiba z odskokom spočetka za kratek čas. Počasno spuščanje iz zgibe. Vaje v prečni obesi tudi obrati v bočno obeso. Kolebanje v bočni obesi, tudi z izmeno prijemov.

Krogi (obročí). Spuščanje iz stojne vese. Izmene ležne vese. Kroženje v stojni vesi. Pritezanje do zgibe v ležni vesi prednožno. Gibi nog in kolebanje v vesi. Zgiba z odskokom s početka za kratek čas. Počasno spuščanje iz zgibe. Nihanje v zgibi. Preobrat (Überdrehen) na doprsnih do dotemenskih krogih, poskusoma.

Bradlja. Vaje v bočnih in prečnih ležnih vesah. Stojna oporna vesa enonožno in dvonožno na oddaljenejši žrdi. Preobrat do prečne obese in bočne obese na oddaljenejši žrdi, zadnje najprej na neenako visokih

žrdeh. Bočni sed znotraj, tudi s togim zaklonom (zmérnim), z oporo nog pod sprednjo žrdjo. Prečni in poševni sed znotraj za roko in pred roko, menjaje s stojo. V prečnem sedu znotraj gibi in drže lehti. Obrati v prostem bočnem sedu.

Raznoterosti (deloma lahko atletične vaje), ljudske vaje [Volkstümliche Übungen]:

a) Vaje v hoji, poskokih in teku. Hitra tekmovalna hoja. Tekmovalno poskakovanje. Tekmovalni tek do 50 m. Trajni tek do 3 minut. Tekmovalni tek po številkah. Tekmovalni tek s pobiranjem in polaganjem predmetov.

b) Prosti skoki. Iz stoje in iz zaleta. Skok v zmerno daljino in višino, tudi brez deske, s posebnim ozirom na držanje telesa pri odskoku in doskoku. Skok v globino.

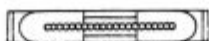
c) Metanje, lovenje, podajanje, deganje. Z malo žogo. Metanje v višino, daljino in v cilj, podajanje z loparjem. Metanje velike otle žoge.

d) Pretezanje in prerivanje. Pretezanje z vrvjo v večjih skupinah.

e) Dviganje in nosenje (skupne vaje) v najlažjih oblikah.

Igre.

(Dalje.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

Bolgarska slovnica za Slovence s čitanko in slovensko-bolgarskimi razgovori, sestavil prof. Ant. Bezenšek v Sofiji. Cena K 1·40 = lev. 1·50.

Te dni je izšla slovnica bolgarskega jezika, s katero bo ustrezno onim Slovencem, kateri se žele seznaniti z bratskim jezikom teoretično in praktično; v prvo svrhu služi slovniški del, v drugo pa bolgarska čitanka (s slovenskim pojasnilom) ter slovensko-bolgarski razgovori.

Slovnica je sestavljena na kratko, kakoršna zadostuje Slovencu, kajti oba jezika — bolgarski in slovenski — sta si jako sorodna po koreno in glasoslovju kakor tudi po naglasu.

Zato je pisatelj precej v početku slovnice obrnil pozornost na to sorodstvo in pojasnil odnošaje bolgarščine k slovenščini.

Že l. 1872 se je rajni slovenski pisatelj Božidar Raič v knjigi „Slovanstvo“, katero je izdala „Matica Slovenska“, izrazil tako-le: „Najsorodnejše narečje nekdanji bolgarščini se javlja mila in krasna naša slovenščina.“

Zanimivo je torej za vsakega izobraženega Slovenca, upoznati se s tem „najsorodnejšim narečjem“, a koristno je posebno za učečo se mladino, da se uči poleg srbo-hrvaščine tudi bolgarščine, in da se seznanj z

lepo bolgarsko književnostjo, posebno sedaj, ko se je začela nova doba na Balkanu.

Mnogim Slovencem pa je potrebno priučiti se bolgarkega jezika zaradi tega, da bi mogli ustno in pisмено občevati s svojimi brati na jugu, katerih je nad 5¹/₂ milijonov. Bolgarska država je velika, a slabo naseljena: na 1 km² pade samo po 44 prebivalcev.

V Bolgariji se bode potrebovalo znatno število tehnikov, posebno zemljemercev, kateri morajo biti popolnoma zmožni dotičnega jezika; isto velja za zdravnike, bančne uradnike, a tudi za trgovce, rokodelce in poljedelce, kateri bi se nameravali naseliti na Bolgarskem, oziroma bi želeli nastopiti kako državno ali zasebno službo.

Slovnica je sestavljena tako, da poleg teoretičnega gradiva obsega mnogo primerov in obširnih vaj. A posebno prednost knjigi daje to, da je postavljen v bolgarskih besedah naglas ako se ta razločuje od naglasa v dotičnih slovenskih besedah; seveda so tudi naglašene in predstavljene vse one bolgarske besede, kakoršnih ni v slovenščini.

Kratka čitanka, pridjana slovnici, obsega zanimive spise, kateri se tičejo zemljepisja, zgodovine in državnega ustrojstva Bolgarije na Balkanu.

Potem slede slovensko-bolgarski razgovori za razne potrebe v javnem občevanju, da more ž njimi izhajati vsak Slovenec, ki pride z Bolgarom v dotiko.

Na kraju so pa priložene rokopisne tablice za vaje v čitanju in pisanju cirilice.

Torej se nahaja v knjigi na kratko vse, kar je potrebno za priučenje bolgarščine. Knjiga obsega blizu 5 tiskanih pol velike osmerke.

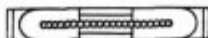
Tisek je čist in jasen, papir fin, tako da se more knjiga ne samo po vsebini, nego tudi po obliki vsakemu prikupiti.

Razmerno z dragim tiskom (cirilica in latinica sporedno) je cena nizka. Za poštnino se mora priložiti 15 stotink, torej skupaj frank 1'65.

Naročila sprejema pisatelj A. Bezenšek v Sofiji. (Denar se lahko pošlje na njegov naslov po mednarodni poštni položnici.)

Knjiga je pa naprodaj tudi v slovenskih knjigarnah v Ljubljani, Trstu, Gorici, Celju, Mariboru in drugod.

Moje prvo berilo. Za obče ljudske šole. Sestavil Karel Wider. V Ljubljani. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. 1913. — Cena vezani knjigi 70 h. — Knjigo so ocenili najodličnejši naši strokovnjaki, in na podlagi teh ocen je dobila knjiga aprobacijo naučnega ministrstva. — Knjiga se po vsebini, obliki in opremi odlikuje od vseh drugih takih učnih knjig ter stoji na vrhuncu sodobnih zahtev. — V stvarnem oziru ni proti tej knjigi nobenega ugovora, kar je razvidno iz mnenja strokovnjakov. In ta neoporečna popolnost kvalitete je knjigi najizdatnejše priporočilo! — Poslužimo se torej te prilike in uvedimo v šole dobro, lepo in ceno knjigo!

RAZGLEd.

Časopisni vpogled.

Monatshefte für Pädagogik.

Štev. 4. V „Ueber die Klassifikation der Charaktere“ polemizira prof. dr. A. Lazurski proti naziranju, da bi taka klasifikacija bila brez potrebe in koristi, in proti onemu, da bi bila danes še prezgodnja; ter kaže nujnost kakor tudi pota, po kateri naj se vrši, da ne stoji predaletč od življenja, da se ne izgublja v abstraktnih shemah. Splošno se v pogovor o tem ne spuščamo, opozoril bi le na ono točko, kjer govori o karakterističnih tipih, ki zanimajo v prvi vrsti pedagoga. Pisatelj je mnenja, da je naloga pedagogike, tam, kjer nastopajo posamezni tipi, na pr. pasivne in apatične nature — poskusiti, da se spravi otroka predno je prepozno, v drugo skupino s tem, da se razvija in utrjuje sekundarne poteze značaja, ki so momentano podrejene. In zlasti za to da je treba še posebno klasifikacije in poznanja značaja. — „Die staatsbürgerliche Erziehung der Schule in ihrer Wirkung auf Wille und Gefühl“ (dr. A. Messer) je poglobitev idej iz Kerschensteinerjeve „Begriff d. staatsb. Erz.“ in Försterjeve „Staatsbürgerliche Erziehung“; le proti koncu se postavi pisatelj na konkretno, doktrinarsko stališče: „Kolikor pa se tudi ceni vpliv na čut in voljo z ozirom vzgoje sploh in še posebe pri državljskem pouku: v šolskem pouku bo le stalo opravilo z učnimi snovmi in torej intelektualni moment vedno v ospredju.“ Quousque tandem . . .!? — „Die individualistische Pädagogik“ dr. G. Buddeja je kritičen pogovor znane struje. Zlasti se obrača proti Ellen Keyevi. Karakterističen za vsa njegova izvajanja je sledeči stavek: „In vendar tiči v vseh zahtevah teh individualistov upravičeno zrno. To je v zahtevi samorazvoja boj proti nasilni in strahovni disciplini, v zametavanju znanja je odpor proti enostranskemu intelektualizmu, v boju proti gimnaziji protest proti filološkemu formalizmu z njegovimi mnogimi slabostmi. Žalibog pa so vse te zahteve hudo pretirane; njih signatura je brezmejnost“. — V prilogi „Die Landschule“ je konec že zadnjič omenjene razprave „Die allgemeine Geschichte und die Geschichte der Heimat in ihrem Wesen u. in ihren Aufgaben“. — Iz „Bücherbesprechungen“ bi opozoril posebe na „Psychologie u. Erziehung“ William James-a, o kateri še natančneje o priliki v „Pop.“.

Štev. 5. Kakor da je posvečena ideji, ki se strnjuje pod naslov „delovna šola“, je ta številka. In prvi ima v nji besedo glavni od Rolandovec — Fritz Gansberg s sestavkom „Das Heimatsprinzip im Unterricht“. Njemu je prvo, da „ne ogledujemo tipičnega, ne splošnega, pač pa specijalno, posamezno doživetje. Z drugimi besedami: ne opis, ampak povest mora biti temelj našega pouka.“ In te „povesti“? Brez kraja in konca jih živi v otrokih, so jih doživeli sami . . . „Poslušati le moramo na življenje reči, stopati moramo le za zvezami med naravo in človekom, pa se nam odpro široka polja“ in tako nam „postane domovinski princip v glavnem kot metodično, reklo bi se celo lahko kot stilistično izpreminjanje kurza . . .“ Uredništvo je pod vrsto priznalo „upoštevanja vredne misli“, ki pa „bodo vzbudile pri drugih partijah odločen ugovor“. Pa to nič ne škoduje! Nekaj svežega in zdravega veje iz teh hamburško-bremenskih reform. — „Durch Selbstätigkeit zur Selbständigkeit“ (Fritz Küppers) je kratka rekapitulacija vzgojnih in metodičnih idej delovne šole, specijalno pa pogovarja metodičen postopek delovne šole v Dortmundu, ki pa ni ravno najboljši,

ker se izgublja v igračkanju. Da pa najde pri delovnem pouku tudi Herbart svojo besedo, dvomim. — Sistematična formalnost ni za samostojnost in samodelavnost proste individualnosti. — „Erziehung ohne Bücher“ (dr. H. Pudor) poroča po spisu Indijanca Ohiyesa, ali kakor se zdaj imenuje dr. Charles A. Eastmann, o vzgojnem sistemu divjih Indijancev. Tak je, da vsklika nemški dr. o njem: „Toliko čednosti v značaju naenkrat, samoobvladaje, pogum, vztrajnost, plemenitost, dobrotu, skromnost, spoštljivost se najde pri nas redko, četudi stavimo turbine in zrakoplove in govorimo sedem različnih jezikov ter razkrojimo lahko zrak v njegove elemente. Kaj je više?“ — V „Zeitbilder“ se opira „Wirtschaftspsychologie und Pädagogik“ (prof. J. Dück) na sledeče stavke: 1. Neopustljiv predpogoj za uspešno poučevanje je naravna pedagoška nadarjenost. 2. Zato se mora napraviti poseben izpit, najboljši po maturi in pred začetkom vseučiliških študij; nikakor naj se ne pusti nikogar k znanstvenim skušnjam brez tega izkaza. 3. Ta izkaz se ne zgodi s šolskim izpitom, ampak s preiskanjem stanovske sposobnosti po najnovejših podatkih in metodah gospodarske psihologije. — „Hinweise und Glossen“ (Heuristik) in „Bücherbesprechungen“ zaključujejo *Pav. Fleré.*

Pedagoški paberki.

— r— **Nadarjenost.** Po Galtonu se nahaja med 1.000.000 ljudi 838.140 oseb s srednjo nadarjenostjo. Od ostalih 161.860 jih je polovica takšnih, čijih sposobnosti so nekoliko višje od povprečnih sposobnosti; druga polovica je slabo nadarjena, to je njih sposobnosti se nahajajo pod normalom. Iz prve polovice se zopet 250 ljudi odlikuje po visokih umstvenih darovih, imenujemo jih genije; ravno toliko iz druge polovice ima tako nizke duševne moči, da niso sposobni za vzgojo.

— r— **Pisanje in risanje v zraku.** Eksperimentalna pedagogika rešila je že marsikatero uganko metodike. Inspektor W. H. Winch opisuje v časniku *Journal of Experimental Pedagogy* v članku *A Motor Faktor in Perception and Memory* dve vrsti poskusov v rešenje vprašanja, ali je priporočati, da se učenci pri pouku pisanja in risanja urijo v posnemanju vzora v zraku ali ne, in da-li zboljša ta metoda spomin otrok za črke in besede ali natančnost pri risanju. Prva vrsta poskusov se je vršila v prvih dveh razredih ob prisotnosti 76 sedemletnih otrok. Otroci so bili razdeljeni v dve enaki skupini (A in B). Poskusi so se vršili 4., 6., 11. in 13. septembra za pripravo, dne 18. in 25. septembra ter 1. in 8. oktobra 1910 definitivno. Med časom poskusov se ni poučevalo risanje v drugih urah in za eno risbo so se uporabile samo 2 do 3 minute. Predmeti narisani na pamet po opazovanju 30 sekund so bili: lonec za cvetlice, velika čaša, cilindrična škatlja, in vrč z ročem. Maksimum redov je bil 10 pri najlepši reprodukciji forme in razmerju predmetov, brez ozira na risarsko spretnost, sigurnost in določenost črt. Redove so beležili nadučiteljica in dve učiteljici. Skupina A je risala po prostem naziranjju, skupina B pa je najpreje zasledovala oblike predmetov z risanjem v zraku. Učiteljicam ni bilo znano, ali se je slikala risba v skupini A ali B. Rezultat 4 pripravljanih vaj je bil v skupini A: povprečna nota 22·9 s povprečno razliko 5·05, v skupini B 22·9 s povprečno razliko 5·07. Rezultat definitivnih poskusov pa je še bolj različen. Skupina A je dosegla 24·3 (razlika 4·48), skupina B pa 26·9 (z razliko 4·27). Iz obeh vrst poskusov moremo zaključiti: 1. Če se gre za shvatanje in pamtenje oblik, potem se nam vidi dobro, da mali otroci zasledujejo obliko vzora ali modela v zraku. Če pa se gre za reprodukcijo znanih oblik, potem se nam zdi ta način neprimernim, ker odvrta pozornost k neodločujoči okoliščini. 2. Po rezultatih teh poskusov pomaga na videz zasledovanje oblik v zraku osigurati pozornost vida za vse oblike modela. Gibanja roke v zraku pa so najbrž preveč nedoločna, da bi mogla popboljšati shvatenje.

—r— **Za poljedelski pouk** se zavzemajo v zadnjem času zlasti na Francoskem. Za leto 1913 je v ta namen naznačenih skoro pet milijonov frankov. Sicer pa bi bilo povsod potrebno delovati na to, da se dvigne kmetški stan do najvišje stopnje kulture. Povsod ljudje zapuščajo selo in se zbirajo v mestih, kjer jih čaka namesto zlatih gradov najbolj črna beda in neredko popolna moralna propalost. Število producentov hrane se zmanjšuje, število konzumentov se pomnožuje. Odtod ona grozna draginja. Šola na kmetih ne more lepše izpolnjevati svoje naloge, nego na ta način, da vzbudi v otrokih vročo ljubezen do rodne grude, do zemlje, majke hraniteljice. V mladih kmetih naj vstaja ponos, kakršnega rodita neodvisnost in svoboda; ljubezen do narave, do priprostega in zdravega življenja, do telesnega dela; racionalno gospodarstvo naj prisili zemljo, da da stoteri plod, ki bo mogel brez težave prehraniti pomnoženo prebivalstvo na kmetih. Česar sedaj dobrovoljno ne storimo v tem oziru, k temu bi nas mogle prisiliti v doglednem času najhujše gospodarstvene katastrofe.

—r— **Namen narodne vzgoje** je opredelila Vera Volkovič na drugem shodu za moralno vzgojo v Hagu takole: Najpreje se mora dognati narodni tip, potem opredeliti narodni ideal, končno pa najti sredstva za spremenitev tipa v ideal. Narodna vzgoja je torej evolucija narodnega tipa v ideal naroda.

—r— **Računski primeri** naj bodo vedno posneti iz realnega življenja. Potem se bodo učenci navadili misliti, da ne bode odgovor nasprotoval faktorju. Iz računskih nalog se morejo učenci mnogo naučiti za praktično življenje: sestavo tal, o izboljšanju tal, o umetnem gnoju itd. Primeri naj bodo vedno takšni, da niso pretežki in ne prelahki, ampak da vzpodbujajo učenca vedno k novemu delu. Ako se naj učenec rešene naloge veseli, potem se mora pri rešitvi truditi. „*Rev. Péd.*“

—r— **Plakati** niso posebno priljubljeni na privatnih hišah, še manj pa služijo v kras monumentalnim poslopjem mesta. Na noben način pa ne spadajo v bližino šole. Odkar osrečujejo kinematografi tudi majhna mesta, vidimo včasih tudi po šolah strahovite lepake, ki se same krvi cedijo. To vpliva demoralizujoče. Zato bi naj skrbeli učitelji, da se enkrat za vselej prepove plakatiranje po šolah. Prijazna in prepričevalna beseda bo pri županu gotovo pomagala, če ne, pa se naj zveže učitelj z župnikom, ki mu bo v tem poslu gotovo rad pomagal. Torej lepaki in pozivi in vsa poulična grafika — proč od šol! „*Rev. Péd.*“

—r— **Šolski izleti.** V šoli so si vsi učenci enaki; sin siromakov in sin največjega bogatina sta si v ljudski šoli ravna. Vsak učenec bi moral biti v enaki meri deležen vseh dobrot ljudske šole. Privilegirancev ne poznamo. Kako se pa vjema s tem načelom dejstvo, da se šolskih izletov vdeležujejo samo otroci bolj imovitih rodbin? Zakaj siromaki ostajajo ravno izključeni od šolskega veselja? Danes namreč izlet nič ne velja, če ne traja vsaj dan ali dva in če ne obsega 100 km. Pozablja se v šolah na dejstvo, da ravno najbližja okolica vabi učenca; tam je sto stvari, katere bodo učencu popolnoma nove, če jih pokaže učitelj v primerni luči. In potem: učenci vidijo samo poedinosti, nimajo pa celotnega vtiska. Harmonijo v prirodi — to čuti učenec šele tedaj, ko ga je na to opozoril učitelj. Čisto nepotrebno je torej potovanje v obljubljene dežele, ko je višek užitka najti v domačiji. Čemu torej zahtevati od otrok gmotnih sredstev za izlete. Kos kruha, malo surovega masla in požirek hladne vode se pač dobi povsod na Slovenskem. Ali je torej treba, da toliko siromakov čuti življenja in siromaštva pezo že v zgodnji mladosti? Ali je treba, da vzbujamo v nežnih srcih zavist in srd do bogatejših slojev? Če se ne morejo izleta udeležiti tudi siromaki, potem ljudska šola, ki goji siromake in bogataše na istih ljubečih prsih, ne sme uprizarjati takih izletov. In ne mislite, da mladina tudi tako sili v daljavo, kakor odrasli Ahasver. Ne! Samo pouka prost dan, prežiti v učiteljevem društvu, v skupnosti, v veselju in otroški objesti — glej, to je otroški paradiz brez prepovedanih jabolk. — Torej cilj potovanja bode vedno takšen, da zmore stroške

tudi siromak. In za najbolj revne bi se morala šola pobriniti. Ali se nabere denar pri mogoteih, ali ga da krajni šolski svet — to je končno vseeno. Ali izključen od izleta ne sme biti nihče. Ne bi bilo slabo tudi to, ko bi se krajevne posojilnice spominjale šolskih izletov. — Ne trgajte torej srca onih, katerim je bila usoda mačeha že od prvega diha.

P.

—1. „**Lažnivost otrok** in kako se boriti ž njo“ je hvaležna tema za učiteljske sestanke. V „Zeitschrift für das österr. Volksschulwesen“ predlaga E. Golias sledeče teze:

1. Vsaka neistina, ki jo izrečemo vedoma in z namenom, sebi koristiti ali drugim škodovati, je laž. Laž je нравni nedostatek, proti katerim se mora vzvoja boriti z vso silo.

2. Ker ima dete bujno domiselnost (fantazijo) in nagnenje k „fabuliranju“, ker je zelo podvrženo sugestiji, ni vsaka neistina, ki jo dete izreče, laž. Zato je vzgojna sredstva uporabljati zelo previdno.

3. Nagibi k laži so predvsem: strah, bojzljivost, lahkomiselnost, sebičnost, zloba in zavist.

4. Vzgojna sredstva se ravnaajo po nagibih k laži. Če je neistina samo izrodek fantazije, se mora skrbeti za primerno čtivo in navajati otroka k resnemu delu. „To fabuliranje“ nas mora pustiti ravnodušne in ne smemo pokazati, da se zanj zanimamo.

5. Tožarenje ne smemo trpeti; ono izvira večinoma iz licemerstva, zlobe in maščevalnosti.

6. Če zalotimo otroka pri laži, moramo delovati predvsem na njegovo čud in razsodnost. Naravna kazen je nezaupnost in strogo nadzorstvo.

7. Če dete odkrito prizna svoj prestopok, ga ne smemo nikdar kaznovati. Tudi če otroku ne moremo laži dokazati, mu je ne smemo oponašati.

8. Kar vzgojevalec obljubi ali preti, se mora izvršiti. Biti mora mož-beseda.

9. Pazite na društvo svojih otrok!

10. Pazite na sebe, da Vaš primer otroka ne pogubi!

—1. **Slike v šoli.** W. Brederche se zavzema v „Päd. Reform“ za nameščenje slik v šoli in pravi: „Ipak se čutimo srečneje v lepih sobah kakor v pustih prostorih med golimi stenami. Naše šolske sobe pa so brez slik prav prazne. Zato treba slik v šoli kot trajno olupševalno sredstvo. Kakor zahtevamo, da bodi vnanost šolskega poslopja estetična, tako moramo skrbeti tudi za okras notranjih delov. Zakaj se stroški za slike ne sprejemajo v proračun? Če izdajamo za šolska poslopja tisočake in tisočake, potem par sto kron za notranji okras ne zaleže mnogo.“

—r. **Razpisana** je nagrada 15.000 za najboljši spis o moralni vzgoji (Manuel d'éducation morale). Spis mora biti tak, da ne žali nobene vere. Namenjena je knjiga otrokom od 10—12 let in se bo uporabljala kot učbenik v ljudski šoli. Rokopise sprejema „Ligue d'éducation morale“, rue du Ranelagh, 125 do 1. aprila 1914. Knjigo bodo sodili prvi francoski možje.

Društvo za izmenjavo otrok v svrhu učenja tujih jezikov v Parizu je poslalo l. 1912 — 280 malih Francozov in Francozinj na Nemško in Angleško. Doslej je to društvo omogočilo čez 3200 izmen.

—r. **Bridka beseda.** V „Věstniku“ čitamo: Človek se zdrzne, če pomisli, kako je mogoče, da se poučujejo šestnajstletni otroci z nedokončano splošno naobrazbo v vzgojeslovju, 17letni otroci brez znanstvenega temelja v psihologiji, logiki in didaktiki, 18letni otroci v zgodovini vzgojeslovja in zakonih in v specialni metodiki vseh predmetov! Otroci z nedovršeno naobrazbo hospitirajo v vadnici, v drugem poluletku celo poučujejo, v četrtem letu pa še preden dovršijo metodiko poučujejo in se potem vzajemno kritizirajo! — Vse to je nenaravno in proti vsem predagoško-didaktičkim principom.

—r. **Kongres za brezalkoholno vzgojo** se je vršil o Veliki noči v Berlinu. Pri predavanju „Alkoholizem v luči statistike“ je navedel dr. Hartwich, ravnatelj statističnega

urada v Lübecku, nekatere številke: Po najnovejšem štetju se popije na Nemškem na leto za 2675 milijonov mark alkohola; na glavo pride torej 40·74 M; vsled alkohola pride na leto 30.000 ljudi v zdravstvene zavode, 1500 jih umre vsled alkoholne blaznosti in nemara 20 krat toliko za drugimi boleznimi, ki jih je povzročil alkohol. Prof. Weygandt, ravnatelj državne blaznice v Hamburgu, je obravnaval na temelju znatnega materiala škodljivost uživanja alkohola za otroke in mladino in zahteval, naj bi se alkoholizovanje otrok kaznovalo kot kvarjenje telesnega zdravja. Berlinski inspektor dr. Jensen je opozoril na dejstvo, kako je sedaj vzgoja težja nego nekdanj; največja ovira dobre vzgoje je alkohol. Po vprašalni poli pije od vseh učencev v Berlinu 29% ob raznih priložnostih, 3% vsak dan, deloma tudi po zdravniškem nasvetu. Slabi učenci večinoma pijejo. Prof. Niebergall je govoril o vplivu alkohola na verski in nravni razvoj. Alkohol uničuje pravo pobožnost in moralnost. Prof. Gouser in dr. Flaig sta govorila o sodobnem protialkoholnem pouku na Nemškem in drugod. Navedla sta, da se vrši tak pouk v posebnih urah na Meiningenskem, v Oldenburgu in Württembergu, in to deloma po ljudskih, nadaljevalnih in višjih šolah, ali pa samo na ponavljalnih šolah; pouk o danih prilikah pa je skoro povsod uveden. Potrebno bi bilo, da je pouk bolj splošen in sistematičen. O proti alkoholni vzgoji v obitelji je predaval dr. Strehler. V rodbini je središče protialkoholni vzgoji. Potrebna je hrana, ki ne draži, otroke je vzpodbujati k igri in veselosti; proti alkoholno vzgojo treba združiti z vzgojo volje in značaja. O nalogah šole je spregovoril prof. Werner. Nepravilen je nazor o vseomogočnosti šole, ki ima samo dve vzgojni sredstvi: pouk in navado. Sistematski pouk se lahko združi s higijeno ali z učnim jezikom; slučajni protialkoholni pouk se lahko vrši tudi v zvezi z drugimi predmeti. Pri vplivanju na nravnost treba opreznosti. V šoli se ne sme obsojati alkoholizem odraslih, šola mora respektirati sodobne nazore, da učenec ne pride v konflikt. Druga ovira je ta, da učitelji sami o predmetu ne vedo mnogo; treba knjig in brožur in tečajev. V boj morajo pa poseči tudi drugi činitelji. O praksi protialkoholnega pouka na višjih šolah sta govorila prof. dr. Ponickau in E. Kniebeova, na narodnih šolah učit. Temme in W. Lohmannova. Temme je proglasil ameriški način pouka za neprimerne v nemških šolah. Na nižjih stopnjah se ima samo opozarjati na škodljivost alkohola. Na srednji in višji stopnji naj se poučuje zdravstvo; o alkoholu se govori v 6–8 lekcijah. Tudi pri drugih predmetih, zlasti pri računstvu se govori o alkoholu. Uspeh je odvisen od osebe predavatelja. Abstinenco podpirajo šolski izleti in slavnosti, roditeljski večeri, pedagoške vizite staršev, razstave. Navada je važnejša nego pouk, primer jači od besede. Ne veruje v sistem potovalnih učiteljev. O praksi protialkoholnega pouka na nadaljevalnih šolah je govoril učitelj Ullricht, ki je opozarjal na nedostatnost zakonov in zahteval vzgojo volje. Predaval je potem še pastor Rolffs o temi „Skrb za mladino in alkoholno vprašanje“, v sedmih drugih predavanjih so se podale sličice o delu protialkoholnih organizacij mladine. Bogata razstava je dopolnjevala predavanja; zlasti je bilo mnogo velepomembnih grafiških izdelkov.

(Česká škola.)

—ž. Šolski spomini znamenitih sodobnikov niso rožnati, kakor to jasno dokazuje Alfred Grafova knjiga „Schülerjahre. Erlebnisse und Urteile namhafter Zeitgenossen. Berlin 1912.“ Ta knjiga vsebuje zbrane spomine o šolski dobi znamenitih rajhovskih in avstrijskih nemških mož, teologov, filozofov, zdravnikov, umetnikov, naturalistov, istorikov, pisateljev, poetov, umetnikov in komponistov. A. Graf je poslal vsem važnejšim nemškimi činiteljem vprašalne listke. Potem je zbral 144 odgovorov in jih predložil široki publiki.

Vprašanja so bila: kje se je učil, kaj se mu vidi važnejše, domači ali šolski pouk, kaj smatra glavnim smotrom šole, bi naj bila šola klasična ali realna, ali vpliva šola na izbor stanu, ali pripravlja šola na bodoče delovanje, ali se ozira šola na individualnost učenca, ali razvija šola samostalnost mišljenja, samodelavnost, ali vpliva obitelj na šolo

in obratno, ali je ohranil lepe spomine na učitelje in tovariše, kako vpliva šola na moralnost, kakšne reforme bi bile potrebne.

Odgovori so večinoma takšni, da nas morajo nekoliko vznemirjati. Šola ni to, kar za vse, kar je za nas, in ni v vseh očeh takšna, kakor je v naših. Le poslušajmo: Pisatelj R. Zorkmann pravi: „Šola nas muči in veže nase vse življenje; najpreje si sam učenec, potem po oče učencev.“ Teolog Teodor von Kolde pravi, da nas šola marsičesa nauči, kar se pokaže pozneje v praksi popolnoma neporabljivo. Heinrich Dove meni, da je največji greh šole, da razvija samo spomin in ne razum. Vsi avtorji, navedeni v knjigi, skoro enoglasno trdijo, da so se učili za šolo in ne za življenje. Vse bi raje pretrpeli, samo v šolo bi ne hoteli več. Šola — to so vice. Šolska leta — suženjstvo duha. Čedne sodbe, kaj ne? Mnogo pisateljev sanja, da pišejo šolske naloge. Profesor Kornelij Gurlitt vzklikne: „Kako je bilo mogoče vse to izdržati! Res, otroška narava je elastična!“ Slavni naturalist Francé trdi, da bi nikdar ne postal to, kar je, če bi bil posejal ljudsko šolo. Avgust Forel pravi, da ga je šola silila lagati. Viktor Fürbringer navaja, kako se je učil jecljati, da pokrije v šoli svoje neznanje. Po mnenju Leo Sambergera šola ničesar ne stori za razvoj talenta. Hugo Salus meni, da je šola nepotrebna. Dramaturg Hermann Bahr je odgovoril na vsa vprašanja samo to: „O mojih šolskih letih moram reči, da je to bila najtežja doba mojega življenja. Ne bi hotel za ves svet to dobo še enkrat preživeti in še danes se ne morem ubraniti gorkega čuvstva če se spomnim onih zlobnih, grobih, mučilnih, zavidnih, hudobnih idiotov, ki se imenujejo učitelji!“ — No, kakor je videti, nemški duševni velikani ne marajo šole. Ali hočejo samo dokazati, da so bili veliki navzlic šoli?

Šolske in učiteljske vesti.

—i— **Nadzorniki v Bosni.** „Učiteljska Zora“ prinaša sliko bosanskih nadzornikov, ki ni poslednjim v čast. Čutijo se nekako vzvišene nad učiteljstvom, polni so uradniškega duha, učiteljstvo prezirajo in se mu izogibajo. Nesreča je pač ta, da so nadzorniki „beamterji“, ki so se navzeli nadutosti od razne internacionalne navlake, ki sedi po bosanskih uradih, in, kakor ti uradniki čutijo v sebi nekaj olimpičnega, tako tudi nadzorniki prezirajo učiteljsko paro. Dokler bode nadzornik „aktenfresser“, tako dolgo ne bode pedagog, tako dolgo bode med njim in učiteljstvom brezno. Eden dela za narod, drugi samo za „kancelijo“. Obžalujemo naše brate v Bosni, ali nam ni ravno mnogo boljše. Tudi naši nadzorniki so preveč „zaposleni“ in ne morejo najti pravega pota: biti učitelju oče in voditelj, ki tudi poučuje in ki ni samo strahovalec, ampak tudi ljubi svoje sodelovalce.

—i— **Šolske potrebščine.** Občinski svet v Geri je sklenil, da bode kupoval vse šolske potrebščine in učna sredstva vsem onim otrokom, čijih roditelji nimajo čez 1200 M plače na leto.

—i— **Lečilišče** za jezikovne hibe so ustanovili v Eisenachu.

—i— **Nov psihološko-pedagoški institut** se ustanovi v Gothi po prizadevanju krajevne učiteljske organizacije. Ravnatelj zavoda bo dr. Ohm, šolski nadzornik. Zavod ima namen seznanjati učitelje z eksperimentalno pedagogiko. Mesto Gotha daruje na leto — 300 M.

—i— **Prusko naučno ministrstvo** ustanovi centralni informacijski biro za šolske zadeve.

—i— **Državi odrekajo pravico** določevati vzgojo poedincev in zahtevajo to pravico za očeta, ki naj izbere tudi svojemu otroku učitelja po svoji volji. „Revue pedagogique“ dostavlja k tej zahtevi klerikalcev: „Pravo izbora učitelja odrekajo državi le zato, da zahtevajo to pravo za cerkev“.

—i— **Učiteljeva knjižnica.** Gérard Varet, rektor akademije v Rennesu je izdal okrožnico, v kateri poziva učitelje, naj skrbno izbirajo knjige za svojo knjižnico. Knjižnica naj bi ne vsebovala kuriozitet (posebnosti), ne samo stanovskih knjig; koristne naj bodo knjige, ali koristnost naj zavzema drugo mesto, prvo pa naj prepusti principu moralnega in značajnega življenja.

—i— **Šolske hranilnice.** V mnihovskih šolah so postavljene avtomatske šolske hranilnice. Če vržeš v avtomat deset pfenigov, ti pade iz žrela znamka; dvajset takšnih znamk se prilepi na list. Napolnjene liste pobirajo učitelji vsako soboto, zabeležijo ime nabiralca in jih pošljejo mestni hranilnici, ki vlogo zapiše. Leta 1912. se je v 60 šolah prihranilo nad 45.000 mark. Čudno pa je, da so več prištedili na periferiji mesta, nego v središču, kjer vendar prebivajo bogate obitelji. V nadaljevalnih šolah so prištedili 6100 mark. Največ so prištedili vajenci in učenci gostilniške obrti, zlasti „piccoli“ in natakari, seveda vse napitnina.

—i— **Šolska obveznost in maksimalno število učencev v posameznih razredih.** O tem predmetu je zbral zanimive številke Zollinger v spisu „Bestrebungen auf dem Gebiete der Schulgesundheitspflege und des Kinderschutzes.“ — Najmanj učencev je v enem razredu na Danskem (35) in Norveškem (40). V Švici se število giblje med 40 in 80, ker vsak kanton za sebe določa to število. Francoski zakon pripušča v enem razredu do 50 učencev, Badensko 60, Prusko in Avstrija 80, Bavarsko 100, Saško 120. V resnici pa ima Saško zelo lepo razvito šolstvo, četudi dovoljuje zakon toliko otrok v enem razredu. Po zadnji statistiki pride na en razred v Trstu 43, v Vorarlbergu 45, na N. Avstrijskem 50, na Češkem, Moravskem in Solnograškem 53, na Kranjskem 54, v Bukovini 57, na Tirolskem in v Šleziji 61, na Štajerskem 62, v Primorju 63, na G. Avstrijskem 73, v Dalmaciji 74, v Galiciji 86 učenčev.

Šolska obveznost traja 8 let (6.—14. l.) v Avstriji, skoro v vseh nemških državah in švicarskih kantonih, na Luksemburškem, na Škotskem, v Kanadi, Argentiniji, na Japonskem in v Avstraliji. Sedem let (5.—12.) ima samo Grška, od 7.—13. leta Francija, Bavarsko in Srbija, od 7.—14. Virtemberško, Dansko, Švedsko, Norško in Rumunsko. — Šest let od 6.—12. l. imajo Ogrji, Bolgarsko, Meksiko, Chile in srednje ameriške republike. Samo tri leta (6.—9.) imajo Italija in Španija. V Zedinjenih državah ni enotnega šolstva. Obvezen je pouk v 15 državah in 6 teritorijih, v ostalih je pouk neobvezen. Tudi doba pouka je različna, v nekaterih državah sega pozno v mladeniška leta. Neobvezen je pouk na Nizozemskem, v Belgiji, v Rusiji, na Finskem, na Turškem, na Portugalskem, v Algiru, v angleški južni Afriki, v Egiptu, v južnoameriških republikah, v Vzhodni Indiji in na Kitajskem.

Zollinger meni, da je najboljše začeti pouk s sedmim letom.

Srednje in višješolski vestnik.

—1. **Shod učiteljev fizike, kemije in kosmografije** se bode vršil od 9.—19. januarja 1914 v Petrogradu. S shodom bo združena razstava učnih sredstev za te predmete.

—1. **Tudi izpit.** V kameno-podoljskem tehničnem institutu (realka) je dal učitelj matematike Soluhov za pismeni zrelostni izpit nalogo iz trigonometrije, ki je ni mogel v petih urah rešiti noben maturant. Ko so dijaki to javili, prišli so učitelji matematike in hoteli pokazati, kako lahko se račun izvrši. Ali niti sam Soluhov ni znal rešiti naloge, kakor sploh nihče, ker je bila naloga popolnoma pogrešena. Učenci so dobili novo nalogo.

—1. **Dohodki ruskih vseučilišnih profesorjev** se bode uredili. V ta namen je ministrstvo zahtevalo seznamek plač profesorjev moskovskega vseučilišča. Števila so zanimiva: Profesor pravniške fakultete Mitjukov prejema 32 500 K, Guljajev malo manje,

Ozerov 20.000 K; čez 32.500 K dobiva tudi profesor fizike Stankevič. Na medicinski fakulteti prejema Karuzin 22.500 K, Gulevič ima okoli 18.000 K. In ti honorarji so najvišji, drugi imajo vse manje. Golovin na med. fak. je imel l. 1912. samo 750 K. Najbolj nesrečna fakulteta pa je historijsko-filozofska. Tu je imel Čelpanov 5500 K, rektor Ljubavski 3000 K, dekan Gruška pa 1750 K.

—1 **Pedagoški seminar v Budapešti.** Socijalno politički Obzor (Szocial politikai Szemle) oznanjuje nov zavod za naobrazbo učiteljev na Ogrskem, namreč pedagoško semenišče. Nahaja se v novem, dobro urejenem poslopju. Odprti so trije laboratoriji: fizikalni, psihološki in pedagoški. Fizikalni oddelek ima 30 miz za poskuse; načeluje mu univ. profesor dr. Evgen Klupathy. Psihološki laboratorij vodi dr. Geza Révész in se bavi zlasti z otroško psihologijo. Del pedagogike je v rokah dr. Edmunda Weszelya, ki je obenem ravnatelj semenišča. Semenišče ima namen proučavati otroka sploh in velikomestnega otroka posebej. Seminar ima bogato strokovno knjižnico in kot dopolnitev studija v semenišču so strokovna univerzitetna predavanja. Pedagoški seminar je zvezan z društvom za studij otroka in z društvom za povzdigo občne naobrazbe.

—1. **Pouk telovadbe v Franciji in uredbe za vojaško izvežbanje mladine.** Država je doslej malo podpirala telesno vzgojo. V nemškem državnem proračunu spadata na telesno vzgojo mladine 2 milijona mark, na Angleškem 11 mil. M; na Francoskem pa samo 250.000 frankov. Samo na 400–500 ljudskih šolah od 67.170 se poučuje telovadba. V zadnjem času skrbno opazujejo Francozi vojaško izvežbanje dečkov na Nemškem in se trudijo Nemce doseči. „Šolski bataljoni“ — bataillons scolaires — iz l. 1881 do 1889, v katerih se je samo igralo vojake, so izginili, ali misel sama je zopet oživelá. Klerikalci so ustanovili v devetdesetih letih „Union des Patronnages de France“, ki bi naj skrbela za telesni razvoj mladine, in takoj v prvem letu obstanka je telovadilo 500 dečkov pred papežem v Vatikanu. In s tem je bilo jasno, kaj namerava „Unija“. Adolf Chéron je nato ustanovil republikansko društvo „Oeuvres prérégimentaires“. Namen društva ni samo priprava za vojaški stan, ampak tudi telesna vzgoja, katera bi mladino okrepila; tudi se v teh društvih navadijo dečki redu, pridobijo si smisla za dolžnost, privadijo se disciplini in postajajo prepričani republikanci. „Oeuvres prérégimentaires“ štejejo sedaj 500 krajevnih društev s 30.000 člani v starosti 16–20 let; na temelju spričevala tega društva imajo člani pravo na podčastniško mesto v armadi po 4. mesecu vojaške službe. Posebno se urijo v streljanju. Doslej je bilo ustanovljenih 1175 strelških društev za mladeniče, ki imajo 200.000 članov; dobivajo 25.000 frankov državne podpore in orožje in streljivo iz državnih skladišč. Imajo Francozi sedaj tudi 1100 telovadnih društev z 200.000 člani, 210 borilnih in bokserskih društev, 1100 društev za atletski šport, društva za jahanje in plavanje. L. 1907. je bil predložen senatu zakonski načrt za obvezno pripravo k vojaški službi; parlament je sprejel ta zakon l. 1910. Vsled tega zakona je dobila francoska telovadba popolnoma vojaško lice.

—1. **Zgodovina prirodnih ved** se po mnenju J. Ruska po univerzah premalo neguje. Zato priporoča, naj bi se pri državnih izpitih eksaminatorji ozirali tudi na to zadevo.

—1. **Srednješolska reforma na Ogrskem.** Naučni minister Jankovics namerava postaviti srednješolski pouk popolnoma na drugo podlago. Med drugim namerava skrajšati tudi dnevni šolski pouk in sicer na nižjih razredih na tri, na višjih pa na 4 ure dnevno. Pouk latinščine v spodnjih razredih odpade. Prične pa se poučevati nemščina že v prvem razredu in sicer ne po slovnici, marveč po konverzaciji.

—1. **V smislu najvišje odločbe** z dne 3. avgusta t. l. se z začetkom šolskega leta 1913./14. na državni gimnaziji v Gorici obstoječi italijanski realnogimnazijski in slovenski gimnazijski razredi ločijo od imenovanega zavoda in preuredbe postopno v samostojna zavoda in sicer v osemrazredno državno realno gimnazijo z italijanskim, ozir. državno

gimnazijo s slovenskim učnim jezikom in da se preustroji dosedanja državna gimnazija v Gorici z nemškim učnim jezikom z začetkom šolskega leta 1913/14. postopno v državno realno gimnazijo in sicer z nemškim učnim jezikom.

Šolstvo na slovanskem jugu.

—a— **Hrvatsko šolstvo** ne more napredovati, ker je premalo učiteljev. V zadnjem času je prišlo tako daleč, da zopet nameščajo že penzionirane učitelje. Mladi učitelji zapuščajo domovino ali pa stan. Vzrok, slaba plača, perspektiva, gladovati in samovati v gluhi vasi vse življenje, biti izpostavljen šikanam duhovništva, nadzornika, vlade. In tako vidimo povsod na Hrvatskem žalostno stanje; narod se ne naobraža, zaostaja, se izseljuje, njegova rodovitna polja prehajajo v roke Nemcem in Madjarom. Zares, nevesela slika!

—.— **Lepe nagrade.** „Privrednik“, srbsko društvo za vzgojo dobrih obrtnikov in trgovcev, daje vsako leto ljudskošolskim učiteljem nagrade za priporočevanje dobrih trgovskih in obrtniških vajencev in sicer: 1. V pokritje poštnine 2 K od vsakega dobrega vajenca, ki ga učitelj tekom leta pošlje „Privredniku“. 2. Kdor pošlje v letu 10 ali več vajencev, dobi za vsakih 10 vajencev nagrado 50 K. 3. Posebne nagrade onim, ki so poslali v dotičnem letu največ vajencev in sicer prvemu 300 K, drugemu 200 K, tretjemu in četrtemu po 100 K. Teh nagrad so dobili za l. 1912. prvi 386 K, drugi 280 K, tretji 174 K, četrti in peti po 172 K; za l. 1911. prvi 454 K, drugi 342 K, tretji 240 K, četrti in peti po 178 K; za l. 1910. prvi 382 K, drugi 278 K, tretji 172 K in četrti 170 K.

„Školski Glasnik“ navaja imena učiteljev, ki so bili odlikovani s temi nagradami.

To je lepo bodrilo za učitelje, da navdušujejo dečke za praktične poklice. Zato pa imajo tudi Srbi na Ogrskem in Hrvatskem bogat trgovski in obrtniški stan. V.

—.— † **Gjorgje Mihajlovič.** Dne 23. avgusta t. l. je umrl v Novem Sadu ob Donavi na južnem Ogrskem Gjorgje Mihajlovič, srbski narodni učitelj novosadski, predsednik učiteljskega delniškega društva „Natošević“, urednik „Školskega Glasnika“, član upravnega odbora Srbskega Učiteljskega Konvikta, član Književnega Odelenja Matice Srbske in član raznih šolskih oblasti. Kakor je razvidno že iz vseh teh naslovov, je bil pokojnik izvanredno delaven šolnik in učiteljski organizator. — Bodi mu lahka srbska zemlja! V.

—.— **Učiteljske plače na Ogrskem po novem državnem šolskem zakonu.** Najnižja plača je 1200 K, ki traja pri moških 2, pri ženskah 4 leta. Potem 1400 K, 1600 K, 1800 K, vsakokrat po 5 let, nadalje 2000 K, 2200 K, 2400 K, 2600 K in 2900 K vsakokrat po 4 leta in končna plača 3200 K. Poleg tega prosto stanovanje ali primerna stanarina. Službena doba traja 40 let. V.

—.— **Izveštaj srpske pravoslavne velike gimnazije karlovačke** prinaša poleg navadnih šolskih vesti še sledeče nam nenavadne zanimivosti: Člani književnega zbora „Stražilovo“ so bili učenci IV.—VIII. razreda in bilo jih je v zboru 110. Zbor je imel 5 literarnih sestankov. Na sestankih je bilo prečitano 27 del, največ iz srbske in hrvatske književnosti, ostalo referati, pripovedke, kritike, prevodi. Zbor je imel čitalnico in v njej razun knjižnice 13 časopisov.

V abstinentški družini „Budučnost“ so člani učenci IV.—VIII. razreda. Imeli so 3 seje, na katerih se je prečitalo 7 razprav o borbi proti alkoholu in nikotinu. Proti alkoholu se veliko kriči, a še večjo škodo dela med dijaštvom tobak.

Za dijaške izlete so materijalna sredstva v vsoti nad 13.000 K. V izveštju je poročilo o izletu dijakov na Reko, Pulj, Trst, Ljubljano, Zagreb.

Na zavodu je tudi fond za podporo učencem v boleznih.

Tako Srbi — pri nas pa se v zadnjem času srednješolska mladina rešuje z nogometom in drugimi pretiranimi telesnimi vajami. Iz prejšnjega ekstrema, ko se je zanemarjalo telo, padamo v nasprotni ekstrem in že skoro začenjamo zanemarjati duševno delo.

— **Predavanje maturantom.** Srbski zdravnik dr. Laza Marković je predaval letošnjim maturantom Srbske Velike Gimnazije v Novem Sadu na Ogrskem in v Sremskih Karlovcih v Slavoniji z dovoljenjem ravnateljstva o spolnih boleznih, o javni in tajni prostituciji, jih svaril pred to kugo velikomestnega življenja ter jih navduševal za spolno vzdržljivost do zakona, da postanejo kdaj zdravi očetje zdravega potomstva v korist človeštvu in svojemu narodu. Ta ideja je vse hvale in posnemanja vredna. Tak pouk bi naj dobili vsi maturanti in z njim voščilo za bodoče življenje, kakor je končal dr. Marković svoje predavanje: Sretno i zdravo!

Inostransko šolstvo.

Šolski kinematograf imajo od 28. septembra 1912 naprej v Moskvi; tega dne se je začelo predstavljati ob prisotnosti 400 otrok. Razlaganja ob predstavah nimajo namena tolmačiti vsebine posameznih slik, ampak nameravajo doseči samo poglobljenje predstavljenih momentov. Predstave se vrše na 10 mestih, bodisi v velikih šolskih sobanah (vsaj za 500 otrok), ali pa v gledališčih. Vsak dan sta dve predstavi od 4—6 ure. V enem mesecu je posetilo predstave 257 nižjih šol, t. j. 21 549 učencev in 25 višjih šol, t. j. 3453 učencev. Predstave se delijo na take za učence nižjih šol in na predstave za učence višjih šol; poslednje imajo znanstveni značaj.

Japanci nimajo literature za deco. Lanjska razstava v Londonu je pokazala vsemu svetu, kako so napredovali Japanci v umetnost, v leposlovju in v umetniški obrti. O sebi govorijo takole: „Japanci delu'emo tiho, ali vztrajno. Mnogočemu se naučimo pri Vas, ali še Vas prekašamo in — bodočnost je naša!“ Vsak inteligent se je na razstavi čudil, da ni bilo videti med izloženimi knjigami niti ene, ki bi bila namenjena samo otrokom. Ali Japanci sploh nimajo mladinske književnosti? Ali se jim zdi tako brezpomembna, da se niso doslej potrudili si jo oskrbeti? Na ta vprašanja je nedavno odgovoril pisatelj K. Mochizuki v knjigi „Japan to day“ (Današnje Japonsko). Izvleček iz te knjige naj sledi tule: „Na Japonskem nimamo ne beletristov ne pesnikov, ki bi svoje proizvode namenili stanovitim ljudem ali dobam, z drugimi besedami, pri nas ni mladinskih pisateljev. Takšne literature mi sploh ne potrebujemo. Vsi japonski otroci hodijo v šolo, dečki in deklice, zato pa imajo jedva dovolj časa za obed, za osveževanje telesa in za počitek duha, to je za spanje. Japonsko dete sploh nima časa, da bi sedelo pri zabavni knjigi, ko bi bila tudi za dete pisana. To je en vzrok. Pa še iz drugega vzroka ni tega treba, ker mu nujajo vse, kar more dajati leposlovje, n. pr. ljubav k domovini, obenem z zemljepisjem in zgodovino v umetniški obleki učbeniki, ki so po naših zahtevah dovršeni v vsakem oziru, po vsebini in obliki. Suho pisanih knjig, kakor n. pr. računice, sploh ne poznamo. Predstavite si našega otroka, ki vsled bolezni ali drugih pričin ne more črpati modrosti iz šolskih knjig, ker ne more v šolo! Starši mu dajo v roko knjigo, ki je pisana za vse, za velike in majhne, katero najdete v vsaki japonski rodbini, namreč zgodovino japonskega cesarja. Pisana je brez vsake tendence, ogiblje se vseh tujih prncev, vsebuje vsa naša tisočletja, nje vsebina je polna naukov, krasote, je tako zanimiva, da je to najlepše čtivo za vsakega Japanca, kateregakoli stan: in katerekoli starosti. Čemu bi torej bile bodisi še tako navdušeno in umetniški pisane knjige za mladino? Ne bojimo se niti slučaja, če dobi dečko kak roman za odrasle v roko; tudi dete odraste, naj se torej rano pripravi za življenje velikih . . .“ Japanci torej nimajo mladinskih spisov, in to je za nas zanimivo in poučno.

—i. **Šolski tabori v Zd. državah.** Amerikanci neprestano poskušajo, najti najboljšo metodo za vzgojo fizično in moralno popolnih oseb. V ta namen se tudi počitnice morajo vporabljati. V skrbno izbranih krajih, ki se odlikujejo po zdravem položaju in po naravni krasoti, preživi šolska mladina 2—3 mesece v taboriščih, daleč od mestnega šuma. Država Maine stoji na čelu tega gibanja. Ona ima dva tabora za dečke in enega

za deklice. Država New-Hampshire ima dve taborišči. V Konektikutu se je ideja vživela v posebno široki obliki: tu se sprejemajo vsi, ki jih je utrudilo mestno življenje. Država New-York ima taborišče v Adirondaki; tu preživi 50 mladeničev izpod 16 let dva meseca v naravi. Izkušeni instruktorji vodijo igre in telovadbo pod milim nebom, krepijo svoje gojence fizično in jih navajajo k samostalnosti. Ob 7. uri zjutraj vstajajo; potem gredo učenci pod curek (duš) in prenesejo posteljino na zrak, da se prezračí. Ob 8. uri je zajutrek; pol ure traja potem pohod. V majhnih skupinah se potem gojenci igrajo ali pa opravljajo ročna dela. Ob 11. uri se kopljejo in učijo plavati. Drugi zajutrek je ob 1. uri, nato počitek do 2¹/₂. Do 6. ure traja zopet sport po volji, streljanje v tarčo, pouk v plavanju za začetnike; ob 7. uri je obed, ob 8¹/₂ se spravljajo spat, ob 9. vlada popolen mir.

Ves čas prebivajo malčki v šotorih. Enakomernost tabornega življenja skušajo oživiti z daljšimi izleti, peš ali po ladjah. Tudi izleti v goro se prirejajo.

Šolska taborišča so se začela uvajati tudi na Angleškem. Cele šole z ravnateljem vred gredo za 2—3 tedne v taborišča, od koder se vračajo sveži in veseli, zdravi in čvrsti. Amerikanec in Anglež se pač držita onega starega pravila, da samo v zdravem telesu more prebivati zdrava duša.

Razne vesti.

—1. **Kogar bogovi sovražijo . . .** Karolina Schillingova je služila 27 let kot pomožna vrtnarica pri ženskem učiteljišču v Krakovem. Od leta 1885. do l. 1895. je služila brez plače. Potem je 10 let dobivala 300 K remuneracije, in šele zadnjih sedem let je dobivala 600 K. Vzdrževala jo je sestra. Laní je pa sestra umrla, in ker se s 600 K ne more živeti, je morala K. Sch. zapustiti službo. Prosila je za podporo — ali v Galiciji je treba predvsem protekcije, katere pa tamkaj stare učiteljice nimajo. In tako čaka ta reva že leto dni na rešitev svoje prošnje. In nemara preje umrje gladu, nego bode prošnja rešena. Kogar bogovi sovražijo, napravijo ga učiteljem. Stara istina, ki še danes velja, Živinozdravniki ne umirajo gladu kakor oni, ki pomagajo izobraževati božjo podobo, človeka.

—1. **In mir bo zopet na zemlji!** Nadškof Skrbenský je prepovedal svojemu duhovstvu sodelovanje pri denarnih zavodih. Škof Huyn je izdal pastirski list, v katerem prepoveduje svojim duhovnom politiško delovanje in sodelovanje pri uredništvu politiških novin. Kako že pravijo — da je papeževa beseda veljavna za vse katolike?!

—1. **Čitanje z ustnic.** V Edinburgu na Angleškem so ustanovili dva tečaja za odrasle osebe, ki so gluhe od rojstva ali so oglušili pozneje vsled kakšne bolezni. Poučuje se po večerih. Učenci se učijo čitati raz ustnice. Pouk traja 4 do 5 mesecev in je zelo težaven. Vsak oddelek se poučuje dvakrat na teden.

—1. **45letnico Učne lige** so slovesno praznovali v Parizu. Načeloval je Poincaré, udeležilo se je slavnosti mnogo vplivnih politikov in profesorjev univerze. Predsednik lige je Dessoye.

—1. **Sirotišče v prirodi.** Dr. Lietz, nemški reformator šole in utemeljitelj treh „Landerziehungsheimov“, vzgojevališč na deželi, hoče sedaj ustanoviti po vzoru svojih zavodov tudi sirotišče. V ta namen je kupil v Ilsenburgu (Harz) mlin. O svojih namerah je napisal brožuro „Landwaisenheim am Harz“, ki je jako zanimiva.

—1. **Tečaje za spoznavanje gob** prirejajo vsako leto češki učitelji. Premnogo je gob po naših šumah, ki niso strupene, a katerih ipak nihče ne pobira. In koliko bi lahko siromaki zaslužili z nabiranjem gob. Sušene gobe imajo v trgovini znatno ceno. Ali bi ne bilo dobro, ko bi se tudi naši učitelji natanko poučili o gobah, v svoj prid, pa tudi radi narodnega gospodarstva?

—1. **Češka Šolska Matica** je imela l. 1912 stroškov 1,339.213 K, dohodkov pa samo 1,134.841 K. Pobira se med Čehi za razne narodne namene, razen tega pa je mnogo denarja šlo na Balkan. Ker sedanje stanje Matice ne zadovoljuje, se bo Matica preorganizirala.

—1. **Število časnikov v Avstriji** je iznašalo po uradnih izkazih l. 1912 — 4260. Politiških je bilo 1282, ženskih 81. Največ časnikov so imeli Nemci: 2327, najmanjše Rumunci: 14. Čeških listov je bilo 1141, poljskih 369 (primerjajte sedaj češko-demokratsko in poljsko-aristokratsko kulturo, italijanskih 139, slovenskih 91, maloruskih 61, srbo-hrvatskih 35, hebrejskih 19.

—1. **Uradni šimel.** V Psarih v Galiciji službuje kot voditeljica enorazrednice učiteljica Kadulska. O Božiču je posetila svoje starše v Krakovu, ali nenadoma je obolela za legarjem. Ker ni bilo nade, da se bode zopet mogla vrniti na svoje mesto, je prosila dopusta in prošnjo opremila z izpričevalom krakovskega zdravnika. Kmalu nato je sprejela rešenje prošnje: poziva se učiteljica, da se po propisu predstavi okrajnemu zdravniku v Hranovu, in obenem se ji podeli ukor, ker je nehala izvrševati svoje dolžnosti brez dopusta. Torej za legarjem bolna učiteljica naj potuje bogve kako dolgo k okrajnemu zdravniku! In brez dovoljenja ne smeš nehati s poukom tudi če te udari kap! Tak okrajni šolski nadzornik dobro jaše uradnega šimla, ali če bi zdravniki razpilili njegovo lobanjo, potem bi pač malo našli v njej.

—1. **Zdravnic** je na Ruskem sedaj okoli 2000, na Nemškem nemara 150, v Avstriji 125. Poleg učiteljice je ruska zdravnica največja širiteljica prosvete po deželi.

—1. **Koran** je izšel v češkem prevodu. To je prvi slovanski prevod knjige, ki je ravno Slovanom povzročila toliko gorja in onemogočila njih razvoj v vladarje sveta.

—1 **Angleščina mesto grščine.** V „Pädagogisches Archiv“ je priporočal H. Schnell, naj se uvede v gimnazijah namesto grščine angleščina.

Mala poročila.

Na kmetijski šoli na Grmu se prične novo šolsko leto z mesecem novembrom. Učenci se sprejemajo v zimsko šolo in letno šolo. Zimska šola traja dve zimi od novembra do konca marca in je namenjena sinovom iz živinorejskih in poljedelskih krajev. Letna šola traja eno leto od novembra do konca oktobra in je namenjena sinovom iz vinorodnih krajev. Pouk je brezplačen. Plačujoči učenci plačujejo za hrano, stanovanje, kurjavo in svečavo po 30 K na mesec. Za sinove kranjskih posestnikov se dobe prosta mesta. Prošnje za sprejem in za prosta mesta je vložiti zadnji čas do 15. septembra t. l. na ravnateljstvo šole.

Na deželni gospodinjški šoli v Šmihelu pri Novemestu, ki je v zvezi s kmetijsko šolo na Grmu in ki stoji pod vodstvom šolskih sester De Notre Dame, se prične novo šolsko leto z mesecem oktobrom. Šola traja od oktobra do konca julija. Pouk je brezplačen. Notranje gojenke stanujejo v zavodu in plačujejo za hrano, stanovanje, kurjavo, svečavo in perilo po 30 K na mesec. Za hčere kranjskih posestnikov se dobe ustanove po 15 K na mesec. Prošnje za sprejem in za deželne ustanove je vložiti do 1. septembra t. l. na vodstvo deželne kmetijske šole v Šmihelu, p. Kandija.

Za risarski pouk. (K današnji prilogi firme Günther Wagner, Dunaj X 1.) Ako izdeluje tovarna 75 let isto blago in ako se krog odjemalcev čedalje poveča, jamči to dejstvo, da izdeluje ista dobro blago. Tisočkrat se je učiteljstvo že prepričalo, da jamči znamka „Pelikan“ za prvovrstne izdelke in zato ima vsakdo do nje največje zaupanje. Opozarjamo torej samo na današnji številki priložen cenik, v katerem se oferirajo svetovnoznan tekoči „Pelikan“-tuši, tinte za umetno pisavo „skribtol“, barve in omarice za barve, pastelne in oljnate krede, oglje za risanje, fiksatič, masa za modeliranje „na-kiplast“, čopiči in radirke. Izmed slednjih so najbolj priporočljive „Pelikan-special“.

Po novih učnih načrtih za risarski pouk se zahteva že na nižji stopinji raba barv. Da ustreza firma tudi v tem oziru p. n. učiteljstvu, sestavila je sortiment v škatljicah po 3 in 6 barv, katera sestava bode gotovo povsod ugajala.